

SAVONIA

ammattikorkeakoulu

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

MEDIAKASVATUSOPAS VARHAISKASVATUKSEEN

TEKIJÄT Tuulia Paasonen
 Nea Vähämaa

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Tutkinto-ohjelma Sairaanhoitajan tutkinto-ohjelma	
Työn tekijät Tuulia Paasonen ja Nea Vähämaa	
Työn nimi Mediakasvatusopas varhaiskasvatukseen	
Päiväys 27.9.2023	Sivumäärä/Liitteet 37
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppanit Siilinjärven ehkäisevä päihdetyö ja Siilinjärven varhaiskasvatus	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Mediakasvatus on osa lapsen kasvatusta varhaiskasvatuksesta toisen asteen opintoihin saakka. Siinä tutkitaan ja käsitellään eri näkökulmista mediavälineitä sekä niiden käyttötarkoituksia, analysoidaan mediasisältöjä sekä tarkastellaan laajemmin median vaikutuksia ihmisten toimintaan, kasvuun, oppimiseen ja hyvinvointiin. Lapset osallistuvat osaltaan median käyttöön osana perheen arkea ja elämää. Jotta lapset pystyisivät olemaan aktiivisia tulokitsijoita, tuottajia ja toimijoita median ollessa keskeinen osa kulttuuria, tarvitsevat he medialukutaitoa, jota edistetään mediakasvatuksella.</p> <p>Tietoja ja taitoja kehittäviä mediasisältöjä voidaan käyttää motivoivana ympäristönä kasvatuksessa sekä kehityksen tukemisessa. Medioita voidaan soveltaa monin eri tavoin oppimisympäristöinä ja niiden avulla voidaan harjaannuttaa moraalista ajattelua, empatiaa, tietotaitoa sekä kielellisestä osaamista. Sisältöjen ollessa lapsen ikätasolle soveltuvia media voi tarjota lapselle tärkeitä tunnekokemuksia, mahdollisuuden harjoitella tunteiden hallintaa sekä roolinottoja.</p> <p>Tarkoituksena oli laatia Siilinjärven kunnan varhaiskasvatukseen mediakasvatusopas yhteistyössä Siilinjärven ehkäisevän päihdetyön kanssa. Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää lasten mediakasvatuksen toteuttamista varhaiskasvatuksessa ja tuoda myös uusia näkemyksiä ja keinoja sen toteutukseen.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin kehittämistyönä. Mediakasvatusopas koostui viidestä osiosta. Ensimmäisessä osiossa oli yleistä tietoa mediasta ja mediakasvatuksesta. Toisessa osiossa oli tietoa aiheesta huoltajille ja kolmannessa osiossa oli tietoa ammattilaisille. Neljäs osio sisälsi aktiviteettiosion, jossa oli loruja mediakasvatukseen liittyen ja viidennessä osiossa oli linkkiosio jatkoon huoltajille ja ammattilaisille.</p> <p>Tulevaisuudessa median kehittyminen tulee olemaan jatkuvaa sekä edelleen nousujohteista, jolloin myös lasten median käyttö tulee kasvamaan siinä mukana. Mediakasvatuksen toteutuksen olisi siis tärkeä kehittyä myös tulevaisuudessa median rinnalla, jotta mahdollisimman monelle lapselle voitaisiin tarjota turvalliset tiedot ja taidot median käyttöön.</p>	
Avainsanat varhaiskasvatus, mediakasvatus, media, lapset, leikki-ikäinen, mediataidot, huoltaja	

Field of Study Social Services, Health and Sports	
Degree Programme Degree Programme in Nursing	
Author(s) Tuulia Paasonen and Nea Vähämaa	
Title of Thesis Media Education guide for Early Childhood	
Date 27.9.2023	Pages/Appendices 37
Client Organisation /Partners Siilinjärvi municipal early childhood education and Siilinjärvi substance abuse prevention work	
<p>Abstract</p> <p>Media education is a part of a child's education from early childhood education to secondary education. It examines and discusses media tools and their uses from different perspectives, analyzes media contents and more broadly looks at the effects of media on people's activities, growth, learning and well-being. Children use media as a part of the family's everyday life. In order to be active interpreters, producers and actors in media culture, they need media literacy promoted through media education.</p> <p>Media content that gives knowledge and skills can be used as a motivating environment in education and it can also support development. Media can be utilized in many different ways as learning environments, and they can be used to exercise moral thinking, empathy, knowhow and linguistic skills. When the content is suitable for the child's age level, the media can offer the child important emotional experiences, the opportunity to practice emotional regulation and role-playing.</p> <p>The purpose of this study was to produce a media education guide for Siilinjärvi municipality's early childhood education in cooperation with Siilinjärvi's substance abuse prevention work. The aim of this thesis was to develop children's media education guide to the early childhood education, and also to bring new views and methods to its implementation.</p> <p>The thesis was put into practise as development work. The media education guide consisted of five parts. The first part contains general information about media and media education. The second part contains information on the topic for guardians, and the third part contains information for professionals. The fourth part contains rhymes related to media education, and the fifth part contains links to further information for guardians and professionals.</p> <p>In the future, the progress of media evolution will continue and so will the children's media use increase. Therefore it would be important to develop media education alongside the media evolution, so that as many children as possible could get safe information and skills how to use media.</p>	
<p>Keywords early childhood education, media education, media, children, media skills, child of play age, guardian</p>	

1	JOHDANTO	6
2	LAPSEN KEHITYS JA MEDIA	7
2.1	Median peruskäsitteet	7
2.2	Leikki-ikäinen lapsi varhaiskasvatuksessa	7
2.3	Mediakasvatuksen merkitys	8
2.4	Median hyödyt ja haasteet lapsen kehityksessä	8
3	MEDIA JA LASTEN HYVINVOINTI	11
3.1	Lasten hyvinvointiin vaikuttavat tekijät	11
3.2	Median vaikutus fyysiseen aktiivisuuteen	11
3.3	Median vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin lapsilla	12
3.4	Median vaikutus uneen	13
4	VANHEMPIEN TUKEMINEN LAPSEN MEDIKASVATUKSESSA	14
5	MEDIKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA	16
5.1	Lapsen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa	16
5.2	Varhaiskasvatuksen rooli mediakasvatuksessa	16
5.3	Mediakasvatuksen haasteet varhaiskasvatuksessa	17
6	HYVÄN OPPAAN PIIRTEET	19
7	KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	20
8	KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS	21
8.1	Kehittämistyön toimeksiantaja ja kohderyhmä	21
8.2	Opinnäytetyö kehittämistyönä	21
8.3	Kehittämistyön suunnittelu	21
8.4	Kehittämistyön toteutus	22
8.5	Kehittämistyön arviointi	23
9	POHDINTA	24
9.1	Kehittämistyön prosessi ja lopullinen tuotos	24
9.2	Kehittämistyön eettisyys ja luotettavuus	25
9.3	Tuotoksen hyödynnettävyys ja kehittämisideat	25
9.4	Ammatillinen kasvu	26
	LÄHTEET	27
10	LIITE 1: MEDIKASVATUSOPAS VARHAISKASVATUKSESSA TYÖSKENTELEVILLE AMMATTILAISILLE SEKÄ LASTEN HUOLTAJILLE	31

11 LIITE 2: WEBROPOOL-KYSELY VARHAISKASVATUKSEN AMMATTILAISILLE	37
---	----

1 JOHDANTO

Mediakasvatus on osa lapsen kasvatusta varhaiskasvatuksesta toisen asteen opintoihin saakka. Siinä tutkitaan ja käsitellään eri näkökulmista mediavälineitä sekä niiden käyttötarkoituksia, analysoidaan mediasisältöjä sekä tarkastellaan laajemmin median vaikutuksia ihmisten toimintaan, kasvuun, oppimiseen ja hyvinvointiin. (Mediakasvatusseura 2015.)

Media on iso osa lasten kasvuympäristöä ensimmäisistä elinvuosista alkaen. Lapsiperheissä on runsaasti erilaisia mediavälineitä ja jo hyvin pienille lapsille kohdennetaan medialaitteita sekä -sisältöä. Lapset osallistuvat osaltaan median käyttöön osana perheen arkea ja elämää. Jotta lapset pystyisivät olemaan aktiivisia tulkitsijoita, tuottajia ja toimijoita median ollessa keskeinen osa kulttuuria, tarvitsevat he medialukutaitoa, jota edistetään mediakasvatuksella. (Salomaa 2018.)

Ympäröivä mediakulttuuri sekä erilaiset digitaaliset ympäristöt tarjoavat lapsille kasvuun monenlaisia reittejä sekä mahdollisuuksia. Huomioitavaa on kuitenkin se, että mediassa itsessään on vähäisesti opastusta siihen, millaiset taidot tukevat yksilön ja yhteisön hyvinvointia sekä kehittävät eettistä asennetta toisia kohtaan mediassa ja yhteiskunnassa. Tämän vuoksi mediakasvatus on tärkeä osa kasvatusta, jolla tuetaan lasten mediataitoja ja yleisesti ymmärrystä median ja pelien maailmasta. Medialla on huomattava vaikutus pienen lapsen tunteisiin, minäkuvaan, ajatteluun sekä sosiaalisiin suhteisiin. (MLL 2019.)

Opinnäytetyössä tarkastellaan median vaikutusta lasten kehitykseen taaperoiästä lähtien esikouluikään saakka. Vanhempien, varhaiskasvatuksen ammattilaisten, mutta myös lasten on tärkeää ymmärtää, miten media vaikuttaa lapseen pienestä saakka ja miten mediaa voidaan hyödyntää arjessa sekä kasvatuksessa parhaalla mahdollisella tavalla minimoiden haittatekijät. Lisäksi on myös tärkeää ymmärtää median merkitys lapsen kehitykseen monella eri osa-alueella.

Opinnäytetyön toimeksiantajana oli Siilinjärven ehkäisevä päihdetyö sekä Siilinjärven kunnan varhaiskasvatus. Opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida mediakasvatusopas Siilinjärven varhaiskasvatukseen yhteistyössä Siilinjärven ehkäisevän päihdetyön kanssa. Työn tavoitteena oli kehittää lasten mediakasvatuksen toteuttamista varhaiskasvatuksessa ja tuoda myös uusia näkemyksiä ja keinoja sen toteutukseen. Opinnäytetyö käsitteli mediakasvatusta sekä sen keinoja, hyötyjä ja haittoja, joista rakensimme verkossa julkaistavan oppaan varhaiskasvatuksessa työskenteleville sekä lasten huoltajille.

2 LAPSEN KEHITYS JA MEDIA

2.1 Median peruskäsitteet

Medialla tarkoitetaan viestintävälineitä sekä viestinvälittäjiä kokonaisuudessaan (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020). Mediakasvatus on kasvatuksen ja opetuksen osa-alue, jossa opetellaan tarkastelemaan ja tulkitsemaan median vaikutuksia yksilölle ja yhteiskunnalle. Samalla mediakasvatuksessa opetellaan tulkitsemaan mediavälineitä ja niiden käyttötarkoituksia, analysoimaan eri median sisältöjä sekä harjoitellaan käyttämään erilaisia mediavälineitä. (Mediakasvatusseura 2015.) Medialukutaidolla tarkoitetaan kykyä ymmärtää, lukea, tulkita, arvioida ja käyttää kriittisesti median sisältöjä. Medialukutaito on myös taitoa tuottaa mediasisältöjä sekä viestiä median kautta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020). Sosiaalinen media on median vuorovaikutuskanava, jossa ollaan yhteydessä muiden lasten ja nuorten kanssa. Sosiaalisessa mediassa lapset ja nuoret pääsevät osallistumaan, vaikuttamaan sekä vaihtamaan kuulumisia. Tunnettuja sosiaalisen median alustoja ovat esimerkiksi Instagram, Facebook, Snapchat, WhatsApp sekä YouTube. (MLL julkaisuaika tuntematon.)

2.2 Leikki-ikäinen lapsi varhaiskasvatuksessa

Leikki-ikäiseksi luokitellaan 2–6-vuotias lapsi. Leikki-ikäisen lapsen päivät täyttyvät leikeistä ja mielikuvituksesta. Lapsen itsetunto alkaa kehittyä ja siksi onkin erityisen tärkeää, että lasta kuunnellaan ja lapsen mielipiteet otetaan huomioon. Lapsi käsittelee leikin avulla erilaisia tunteita ja tapahtumia sekä alkaa myös huomioida muita ihmisiä. Leikkiminen edistää myös lapsen hyvinvointia sekä oppimista. Usein leikkiessä lapsi kohtaa ilon tunteita. (Oulun kaupunki julkaisuaika tuntematon.)

Leikki-ikäinen lapsi harjoittelee oma-aloitteisuutta ja onkin tätä jo jossain määrin. Lapsi oppii koko ajan uusia asioita, joita tehdä omatoimisesti, kuten esimerkiksi pukea vaatteet itsenäisesti päälle. Usein kuitenkin niin, että vanhemmat ovat ne hänelle valinneet. Leikki-ikäinen lapsi tarvitsee kuitenkin vielä paljon vanhempiaan sekä heidän tukensa ja läsnäolonsa. On tärkeää huomioida, että lapsi ottaa usein mallia omista vanhemmistaan sekä muista ympäröivistä tärkeistä ja tutuista aikuisista. Leikki-ikäisen lapsen sosiaalisten taitojen ja itsetunnon kehittymisen kannalta tärkeää on lapsen ja vanhempien aito ja molemminpuolinen vuorovaikutus. (Oulun kaupunki julkaisuaika tuntematon.)

Leikki-ikäisellä lapsella on vielä paljon kehityksellistä opittavaa muun muassa motoriikassa. Hienomotoriikassa leikki-ikäinen lapsi opettelee kynän ja saksien käyttöä. Karkeamotoriikassa taas lapsi esimerkiksi kiipeilee ja pyöräilee. 2–6-vuotiaan lapsen sanavarasto laajenee nopeaa vauhtia. Lukeminen ja keskustelu lapsen kanssa edistää sanavaraston kehittymistä. Samalla lapsen mielikuvitus ja luovuus kehittyy reaali maailmassa. (Kosola 2021.)

Leikki-ikäiset lapset pystyvät hahmottamaan maailman parhaiten konkreettisten ja havaittavien asioiden kautta. Leikki-iässä lapsen mielikuvitus on rikkaimmillaan ja lapsen ajatusta ohjaa tietynlainen maagisuus, minkä vuoksi tarinat ovat lapsille vetovoimaisia ja niiden kertomukset jatkavat monesti omaa elämäänsä lasten leikeissä. (Salokoski & Mustonen 2007.)

2.3 Mediakasvatuksen merkitys

Luku- tai kirjoitustaidon puute ei estä lapsia osaamasta käyttää median eri välineitä tai toimimista verkkoympäristöissä. Tämän vuoksi medialukutaidon ja mediakasvatuksen opetus on erityisen tärkeää aloittaa jo varhaiskasvatusiässä. Media on vahvasti läsnä lasten jokapäiväisessä arjessa ja ensimmäinen kosketus erilaisten äänien maailmaan tuleeekin jo sikiöaikana. Taaperoikäisestä leikki-ikäiseen ja esikouluikään saakka lapset kuuntelevat internetissä tarinoita, katsovat lastenohjelmia televisiosta sekä pelaavat konsoleilla ja tietokoneella. (Vähämartti 2011.) Samaan aikaan sosiaalisen median käyttö alkaa yhä nuoremmalla iällä, ja sosiaalisesta mediasta onkin muodostunut monen lapsen ja nuoren suosituin vapaa-ajan harrastus (Mundy ym. 2020).

Media laajentaa aktiivisesti lasten maailmankatsomusta sekä muodostaa tärkeän tietolähteen. Samalla se voi kuitenkin vaikuttaa psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin sekä asenteisiin negatiivisesti tai haitallisesti. (Korhonen ym. 2011.) Erityisesti pienillä lapsilla on todettu olevan rajoittunut medialukutaito ja he ovatkin sen vuoksi erityisen alttiita median haitallisille vaikutuksille. Samanikäisten lasten median käytössä ja -taidoissa on myös selkeitä eroja. Kotiympäristön vaikutus ja sieltä tulevat käyttäytymismallit vaikuttavat suuresti siihen, miten kukin lapsi mediaa ymmärtää tai osaa käyttää. Mediakasvatuksessa onkin tärkeää huomioida lasten yksilölliset mediataidot sekä vanhempien osallistaminen mediakasvatukseen. (Nikken & Schols 2015.)

Lapsen taito ymmärtää sekä käsitellä mediaa on riippuvainen osittain lapsen kognitiivisesta eli havaitsemisen ja tiedonkäsittelyyn liittyvästä osaamisesta. Lapsen ajattelukyky varhaislapsuudessa on hyvin minäkeskeistä ja lapsi on erityisen sitoutunut omaan näkökulmaansa asioista. Tarinat ja ohjelmat ovat lapselle vielä kooste erilaisia yksittäisiä tapahtumia. Juonen kokonaisuutta alusta loppuun lapsi ei vielä pysty käsittämään. Tällöin lapsi tulkitsee mediasta tuttujen hahmojen toimintaa oman toimintansa näkökulmaan peilaten. Leikki-ikäinen lapsi pystyy mielikuvien varassa tapahtuvaan ajatteluun, josta puuttuu vielä johdonmukainen syy-seuraussuhteita pohtiva ajattelu. Viiteen ikävuoteen asti lapsen todellisuudentaju ei ole vielä täysin kehittynyt, jolloin lapsi ei vielä erota täysin faktaa ja fiktiota. Lapsi tarvitseeikin aikuisen läsnäoloa ja opastusta siihen, miten mediaa tulisi tulkita ja käsitellä. (Salokoski & Mustonen 2007.)

2.4 Median hyödyt ja haasteet lapsen kehityksessä

Tietoja ja taitoja kehittäviä mediasisältöjä voidaan käyttää kannustavana ympäristönä kasvatuksessa sekä kehityksen tukemisessa. Medioita voidaan soveltaa monin eri tavoin oppimisympäristöinä ja niiden avulla voidaan kehittää moraalista ajattelua, empatiaa, tietotaitoa sekä kielellisestä osaamista. Lisäksi media opettaa myös identiteetin rakennusaineita ja roolimalleja sekä tarjoaa sisältöjä leikkeihin, sosiaalisen verkostoitumiseen ja viestinnän välineen. (Salokoski & Mustonen 2007.) Opetukseen tarkoitetuilla laadukkailla mediasisällöillä voidaan edistää leikki-ikäisten lasten oppimista ja esimerkiksi piirtämiseen tarkoitettuja sovelluksia ovat lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle tärkeitä (Bozzola ym. 2018).

Medialla ja medialaitteilla on havaittu olevan myönteisiä vaikutuksia oppimiseen sekä koulutukseen. On esimerkiksi osoitettu, että digitaaliset opetuspelit, lukemaan opettavat sovellukset sekä sähköi-

sesti luettavissa olevat kirjat ovat parantaneet lasten varhaista lukutaidon oppimista. Median myönteisiin vaikutuksiin vaikuttavat mediasisällön laadukkuuden lisäksi myös esimerkiksi lapsen ikä sekä vanhemmilta tai opettajilta saama ohjaus ja tuki. (Lipman ym. 2022.)

Kuitenkin liiallisen median käytön on huomattu vaikuttavan heikentävästi lukemaan oppimiseen. Yli kahden tunnin television tai muun median käyttö ennusti lukemisen alkeet oppineella lapsella 12 pistettä huonompaa lukusuoritusta 10–11-vuotiaana, mikä vastasi kolmanneksen vuoden oppimisen menetystä. Tietokoneen käyttö yli tunnin päivässä ennusti saman 12 pistettä huonomman laskutaidon. Runsaan median käytön on siis huomattu olevan suhteessa myös lasten oppimistuloksiin. (Mundy ym. 2020.)

Median vakavimmat riskit lasten kehitykselle ovat ikätasolle soveltumattomat sisällöt, erityisesti väkivalta, seksi ja porno. Mediaväkivallan vaikutukset näkyvät lapsilla pelkoina, nukahtamisen ongelmoina, painajaisina, aggressiivisena käytöksenä sekä levottomuutena arjessa. Väkivaltavihteelle pitkällä ajanjaksolla altistuminen voi myös lisätä empatiakyvyn heikkenemistä ja yleistä turtumista väkivaltaan sen ollessa normi lapsen arjessa. Myös median ongelmakäyttö, kuten lapsiporno ja pedofiilien toiminta netissä ovat vakavia turvallisuusriskejä lasten ja nuorten kehitykselle. (Salokoski & Mustonen 2007.)

Runsas median käyttö ja katseleminen voi vaikuttaa lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen ja esimerkiksi kognitiivisten taitojen kehittymiseen. Kohtuullinen määrä laadukasta televisiosisältöä kehittää taapero- ja esikouluikäisten lasten oppimista sekä sosioemotionaalisia taitoja, mutta kehityksen kannalta sopimaton sisältö ja siihen altistuminen voivat vahingoittaa itsesääntelyä, kielitaitoa sekä yleisiä kognitiivisia kykyjä. Televisioon ja mobiililaitteisiin käytetty aika voi kilpailla ajasta toimintojen kanssa, jotka tukevat lapsen kielen ja itsesääntelyn kehittymistä. Tällaisia ovat esimerkiksi mielikuvoituksellinen leikkiminen tai vuorovaikutus lapselle läheisten ihmisten kanssa. Lisäksi mobiililaitteiden käyttö voi estää lapsia harjoittelemasta itsenäistä rauhoittumista. (Lawrence & Choe 2021.)

Puhumaan opetteleva taapero tarvitsee kehityksensä kannalta katsekontaktia sekä jaettua tarkkaavaisuutta. Eli tilanteita, jossa lapsi osoittaa jotakin esinettä ja ilahtuu kun aikuinen katsoo myösin esinettä ja kertoo sen nimen. Jos tällaisia tilanteita ei tarjoudu vanhemman ollessa uppoutunut älylaitteen ruutuun, oppii myös lapsi tuijottamaan älylaitetta. Älylaitteen kautta lapsi ei kuitenkaan opi vuorovaikutusta, joka voi johtaa puhumisen viivästymiseen. Leikki-ikäinen lapsi taas kaipaa leikkejä, joissa on erilaisia rooleja, kiipeilyä ja juoksemista. Jos sellaista leikkiä ei ole tarjolla ja lapsi kuluttaa ajan pelaamalla tai ohjelmaa katsomalla, jää lapselta oppimatta monia motorisia, kognitiivisia ja sosiaalisia taitoja. (Huotilainen 2021.)

Lapsen kehitykselle haitallisten sisältöjen tunnistamiseen on luotu ohjelmissa, elokuvissa sekä digitaalisissa peleissä kuvaohjelmalakiin perustuvat ikärajat. Lain tarkoituksena on suojella lapsia esimerkiksi väkivaltaiselta ja ahdistavalta sisällöltä. Sisältö merkitään elokuvaan ja ohjelmiin symbolein. Suomessa levitettävät televisio-ohjelmat, elokuvat sekä digitaaliset pelit tulee olla merkittynä ikärajalla sekä sisältösymbolilla. Ikärajat ovat sitovia, eli kuvaohjelmaa ei saa vuokrata, myydä tai esittää ikärajaa nuoremmalle lapselle. (Mediataitokoulu 2016.)

Yhteenvedona, media tarjoaa mahdollisuuksia lapsen oppimisen kannalta (Bozzola ym. 2018). Sisältöjen ollessa lapsen ikätasolle soveltuvia media voi antaa lapselle tärkeitä tunnekokemuksia, mahdollisuuden harjoitella tunteiden hallintaa sekä roolinottoja (Salokoski & Mustonen 2007). Erityisen tärkeää on aikuisen aktiivinen osallistuminen lapsen median käyttöön (Bozzola ym. 2018).

3 MEDIA JA LASTEN HYVINVOINTI

3.1 Lasten hyvinvointiin vaikuttavat tekijät

Hyvinvointi on yksilön sekä yhteiskunnan kokema myönteinen tila, joka koostuu fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta ulottuvuudesta (Leirimaa 2022). Yhteisön hyvinvointiin vaikuttavat esimerkiksi asuinolot, työllisyys ja toimeentulo. Yksilön hyvinvointiin vaikuttavat esimerkiksi onnellisuus, sosiaaliset suhteet sekä itsensä toteuttaminen. Koettua hyvinvointia mitataan usein elämänlaadulla, jota muovaavat esimerkiksi terveys, ihmissuhteet, omanarvontunto sekä materiaallinen hyvinvointi. (THL 2022.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) julkaisi vuonna 2019 tilaston, joka kuvastaa pienten lapsiperheiden hyvinvointia, terveyttä ja palvelukokemusta maakunnittain ja väestöryhmittäin. Tilastoraportissa kerrotaan, että suurin osa nelivuotiaista lapsista sekä heidän vanhemmistaan koki voivansa hyvin. Useimmat nelivuotiaiden lasten vanhemmista oli tyytyväisiä vanhemmuuteensa sekä perheen arjen toimivuuteen. Tilastoraportissa lastenneuvolan terveydenhoitajien mukaan nelivuotiaiden lasten perheet tarvitsivat lisätukea eniten jaksamisen sekä lapsen ikätasoisien kehityksen vuoksi. (THL 2019.)

Lasten hyvinvointi on selkeässä yhteydessä kasvuympäristöön. Perheen toimeentulo, perheen sisäiset suhteet, kouluympäristö, harrastukset sekä lapsen asuinympäristö vaikuttavat lapsen hyvinvointiin. Tämän vuoksi koko perheen hyvinvointi ja turvallisuus ovat tärkeässä roolissa, kun mietitään lasten hyvinvoinnin kartoittamista. (Lahtela 2022.)

3.2 Median vaikutus fyysiseen aktiivisuuteen

Alle kouluikäisten lasten tulisi liikkua päivittäin vähintään kolme tuntia. Liikuntamuodon ja -tason tulisi olla monipuolista, jolloin päivässä olisi fyysistä aktiivisuutta sekä reipasta liikkumista. Myös taukukat hetket, kuten leikkiminen lapsen arjessa ovat tärkeitä. Parhaimmillaan nämä hetket katkaisevat pitkiä istumajaksoja. Yhtä tärkeää on kuitenkin riittävä rauhoittuminen, lepo, nukkuminen sekä terveellinen ravitsemus. (THL 2021.)

Liikuntatottumukset opitaan aikaisin (THL 2021). Etenkin lapsen varhaisvuosina vanhemmilla on merkittävä rooli lastensa fyysisen aktiivisuuden sekä istumiskäyttäytymisen kehittämisessä sekä muokkaamisessa (Li, Rissel & Wen 2015). Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä suuremmin vastuu lapsen liikkumisesta kuuluu lapsen lähipiirin aikuisille. Liikunnan laiminlyönti on osittain lasten hyvinvoinnin laiminlyöntiä. (Tammelin, Iljukov & Parkkari 2015.)

Runsas ruutuaika voi viivästyttää pienen lapsen liikunnallisten taitojen ja puheen kehittymistä. Älylaitteet passivoivat lasta. Valveillaoloaika olisi tärkeää käyttää vuorovaikutukseen sekä turvallisen ympäristön tutkimiseen yhdessä läheisten kanssa. (Kosola 2021.) Vanhempi on lapselleen roolimalli ja terveellisen kotiympäristön kautta fyysinen aktiivisuus lisääntyy. Samalla usein myös ruutuaika pienenee (Li ym. 2015).

Osa älylaitteista ja sovelluksista innostavat ja on kehitetty kannustamaan lapsia liikkumaan. Samalla kuitenkin monet pelit ja sovellukset pitävät lapsen istuma-asennossa useita tunteja päivästä, joka

taas pitkäkestoisena voi johtaa heikkoon fyysiseen kuntoon ja lisätä ylipainon riskiä. (Huotilainen 2021.) Teknologiaa pidetäänkin yhtenä lapsia ja nuoria passivoivana tekijänä ja tämän vuoksi arkiliikunta jää vähäiseksi (Opetushallitus julkaisuaika tuntematon).

Teknologiaa voidaan kuitenkin pitää myös osana liikunnan opetusta, sillä se voi innostaa ja motivoida liikkumaan (Opetushallitus julkaisuaika tuntematon). Välillisesti älylaitteiden käyttö vaikuttaa usein liikuntaa vähentävästi, mutta esimerkiksi jotkut älylaitteille ladattavat sovellukset ja pelit saattavat vaikuttaa myös liikuntaa lisäävästi, esimerkkinä Pokemon Go mobiilipeli. Haasteena on saada liikuntaa lisäävät pelit ja sovellukset niin kiinnostaviksi, että sovelluksen käyttö ja vaikutus säilyisivät nykyistä pidempään. (Kosola 2022.)

3.3 Median vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin lapsilla

Älylaitteisiin on tarjolla paljon erilaisia sovelluksia, joiden toimintaperiaate on useimmiten koukuttaminen. Osa lapsista ja nuorista tulevat riippuvaiseksi huomattavasti perusteellisemmin kuin toiset ja peli vie heidät mennessään. Vuorokausirytmä häiriintyy ja lapsi ei halua enää poistua kotoa näkemään kavereita tai harrastamaan. Haitallisinta ei kuitenkaan yleensä ole älylaitteiden koukuttavat ominaisuudet, vaan se mitä lapsi jättää tekemättä viettäessään liikaa aikaa älylaitteen parissa. (Huotilainen 2021.)

Videopelaamisen yleistyttyä on myös alettu tutkia sen positiivisia hyötyjä. Videopelit vaikuttaisivat auttavan lasten psykososiaalisessa kehityksessä. Sosiaalinen kehitys on ainakin osittain siirtynyt fyysisistä leikkipaikoista digitaalisiin ympäristöihin. Videopeleistä on tullut viimeisten vuosikymmenten aikana sosiaalisempi sekä tunnetietoisempi viihdemedia, jossa pelit voivat tarjota lapsille mahdollisuuden oppia yhteistyötaitoja sekä sitoutumista. (Lobel ym. 2017.) Edellä mainittujen lisäksi pelaamisella on positiivisia vaikutuksia kognitiivisiin kykyihin, kielitaidon kehittymiseen sekä stressin lievittämiseen (Meriläinen julkaisuaika tuntematon).

Erityisesti mediaväkivalta koetaan haitallisena lasten hyvinvoinnille. Se lisää lasten ja nuorten aggressiivisuuden riskiä, levottomuutta sekä liittyy vahvasti väkivaltaisten toimintamallien hyväksymiseen sekä yleiseen vallitsevaan vihamielisyyteen. Väkivaltaisten medioiden katselu ja käyttö heikentää lasten empatiakykyä ja sosiaalista käyttäytymistä. Mediaväkivallan on todettu vaikuttavan lasten kehitykseen usealla tasolla alkaen aggressiivisten toimintamallien seuraamisesta ja ulottuen aina sosiaalisiin haasteisiin vielä aikuisiässäkin. (Korhonen ym. 2011.)

Televisiossa sekä musiikkivideoilla lapset voivat helposti nähdä väkivaltaa ja heille sopimatonta sisältöä. Lapset saattavat helposti ottaa vaikutteita ohjelmissa näkemiltään hahmoilta, mikä voi edesauttaa hyväksymään myöhemmällä iällä väkivallan käyttöä. Alle viisivuotiaat lapset eivät osaa erottaa vielä todellisuutta ja fantasiaa. (Kaur, Gupta, Malhi & Grover 2019.) Väkivaltaviihteen katselusta seuraa usein myös pelko. Media tarjoaa lapsille näkymää maailmasta, joista heillä ei ole vielä tarpeeksi ymmärrystä ja joita he eivät ole suoraan kokeneet. Siksi he eivät välttämättä ymmärrä tai käsitä näkemäänsä tai saattavat ymmärtää sen väärin. Jännitys ja kauhu kiehtovat usein lasta, mutta jos lapsi ei kehityksensä ja ikänsä takia vielä kykene etäännyttämään itseään median tarjoamasta aiheistosta, jäävät mediassa vastaan tulleet asiat vaivaamaan lasta ja saattavat muuttua pelottaviksi. (Korhonen ym. 2011.)

Myös lastenohjelmiin liittyvät pelot ovat lisääntyneet. Tämä saattaa johtua siitä, että vanhemmat valvovat lastensa aikuisohjelmien katselua, mutta eivät valvo tai seuraa lastenohjelmien katsomista. Lastenohjelmien lisääntyessä ja ollessa usein myös kansainvälisiä monet lastenohjelmista ovat muuttuneet entistä väkivaltaisemmiksi. Lastenohjelmissa saattaa ilmetä taisteluja, takaa-ajoa tai lyömistä. (Korhonen ym. 2011.) Vain osa lastenohjelmista ja sovelluksista ovat todellisuudessa hyödyllisiä ja opettavaisia pienille lapsille. Suomessa esimerkiksi Pikku kakkonen on laadukasta sisältöä, mikä on lapsen kehitykselle sopivaa. Myös ohjelman kesto on pienille lapsille sopiva, noin tunti päivässä. Osa ulkomaalaisista lastenohjelmista saattavat olla sisällöltään ja nopeudeltaan sellaisia, jotka lisäävät lapsen levottomuutta. (Kosola 2021.)

Yhteenvetona, arjessa on tärkeää olla tilaa sekä aikaa myös luonnolliselle vuorovaikutukselle ilman älylaitteita. Hyvinvoinnin kannalta on tärkeää etsiä tasapaino muun arjen ja median käytön välillä. Mediaan liittyviä ikärajoja on syytä noudattaa. Säännöt sekä rajat luovat turvaa ja rajoista voidaan tarvittaessa joustaa lapsen kasvaessa. (Kosola 2022.)

3.4 Median vaikutus uneen

Leikki-ikäinen lapsi nukkuu noin 10–13 tuntia vuorokaudessa, josta yönunen osuus on noin 10 tuntia. Päiväunien tarve on yksilöllinen, ja osa lapsista tarvitsee päiväunia pidempään. (THL 2021.) Uni tukee kognitiivista suorituskkyä sekä parantaa muistia ja oppimista jo pienestä vauvasta saakka. Unella on myös positiivisia vaikutuksia esimerkiksi tunteiden käsittelyyn. (Lokhandwala, Mason, Spencer & Ringgins 2021.)

Median on todettu olevan yhteydessä lasten unenlaatuun sekä yönunen pituuteen. Unihäiriöiden riskiä on todettu lisäävän televisio tai tietokone omassa huoneessa, aikuisille suunnattujen ohjelmien katselu, passiivinen altistuminen medialle, median käyttö ja sen katseleminen yksin tai nukkumaanmenoaikaan. (Korhonen ym. 2011.)

Erityisesti passiivinen television katselu ja aikuisille suunnattujen ohjelmien näkeminen liittyvät voimakkaasti unihäiriöihin. Vanhempien ja myös ammattilaisten olisi siis tärkeää huomioida median ja digitaalisten laitteiden vaikutus lasten uneen, sillä uni on tärkeimpiä tekijöitä kehityksessä ja kasvussa. (Paavonen, Pennonen, Roine, Valkonen & Lahikainen 2006.)

Rentouttavat mediasisällöt voivat auttaa rauhoittumaan ja sen myötä nukahtamaan. Voimakkaat ja tunteita herättävät sisällöt, kuten jännittävät sarjat aktivoivat ja ylläpitävät vireystilaa, mikä vaikeuttaa huomattavasti nukahtamista. Joskus unta haittaava median käyttö ei rajoitu vain iltaan, vaan saapuneita ilmoituksia katsotaan myös yöllä. Silloin unen laatu kärsii huomattavasti ja aivojen tärkeä työ käsitellä päivän aikana tapahtuneita asioita keskeytyy. (Mediakasvatusseura 2020.)

4 VANHEMPIEN TUKEMINEN LAPSEN MEDIKASVATUKSESSA

Kotien mediakasvatus on merkittävässä roolissa lapsen monipuolisten mediataitojen sekä tasapainoisen media-arjen kehittämisessä. Digitaalinen media muodostaa yhden keskeisen kasvuympäristön lapselle, sillä erilaiset mediaympäristöt liittyvät merkittävästi lasten kaverisuhteisiin, hyvinvointiin, oppimiseen sekä vapaa-ajan viettoon. Lapsi tarvitsee median käytössään opastusta ja tukea sekä vanhemman läsnäoloa ja yhdessä tekemistä, jotta lapsi oppisi käyttämään mediaa tietoisesti ja turvallisesti. (MLL, julkaisuaika tuntematon.)

Usein vanhempien omat älylaitteiden käyttötottumukset kertovat koko perheen älylaitekulttuurista. Kuten monet muutkin käytöstavat, myös älylaitteiden käyttötavat opitaan kotoa omilta vanhemmilta heidän esimerkinsä, ohjauksen ja kieltojen avulla. Perheissä olisi tärkeää löytää tasapaino älylaitteiden hyvien ominaisuuksien ja kielteisten vaikutusten välille. Näin olisi helpompaa rakentaa toimivat ja vakaat jokaisen huomioivat säännöt älylaitteiden käytölle. (Huutilainen 2021.)

Lapset saattavat ottaa helposti vaikutteita televisiosta näkemistään tilanteista. Sen vuoksi olisi tärkeää opettaa vanhemmille medialukutaitoa, jotta he ymmärtäisivät median altistumisen riskit ja osaisivat opettaa jo pienille lapsille, kuinka tulkita televisiossa ja elokuvissa näkemäänsä väkivaltaa ja sisältöä. (Kaur, Gupta, Malhi & Grover 2019.) Lapsen kasvaessa median ja älylaitteiden parissa on tärkeää huomioida, että mediasta olisi enemmän hyötyä ja iloa, kuin vaaroja ja haittoja. Vanhempien oma älylaitteiden käyttö vaikuttaa huomattavasti vuorovaikutukseen sekä sosiaalisten suhteiden laatuun vanhemman ja lasten välillä. (Kosola 2021.)

Lasten älylaitteiden käytön valvominen sekä rajaaminen on tärkeää. Yhtä tärkeää on kuitenkin vanhempana tiedostaa oma toimintansa ja pyrkiä säätelemään sitä. Esimerkiksi vanhemman tarttuessa älylaitteeseen lapsen ollessaan kiukkuinen saattaa ärtyneisyys ja käytösongelmat lisääntyä entisestään, sillä puhelimella ollessaan vanhempi ei ole emotionaalisesti lapsen saatavilla. Vanhempien olisi hyvä käyttää mediaa yhdessä lapsen kanssa sekä samalla tarkkailla, millaisia reaktioita sisältö lapsessa herättää. (Kosola 2021.)

Mediahaittojen ehkäisyssä on keskeisintä lisätä vanhempien tietoutta median mahdollisista vaikutuksista, kiinnittää vanhempien huomio sopiviin mediatyyppeihin sekä auttaa myös lapsia ymmärtämään median vaikutuksia. Vanhempien osallistuminen lastensa median käyttöön ja yhteinen keskustelu mediasisällöistä sekä niiden tuomista ajatuksista ja tunteista voivat lievittää median negatiivisia vaikutuksia. (Korhonen ym. 2011.)

Mediakasvatuksen kannalta leikki-ikäiselle lapselle olisi hyvä tarjota laajasti kehitystasolle soveltuvaa mediasisältöä. Lapsen lempisaduilla sekä tarinoissa esiintyvillä sankareilla on tärkeä rooli lapsen psykologisessa kehityksessä. Lasta on tärkeää opettaa erottamaan fakta ja fiktio sekä ymmärtämään mainosten tarkoitus. On tärkeää kannustaa lasta itseilmaisuuksiin ja siinä mediaa voi käyttää apuna. Aikuisen on kuitenkin erityisen tärkeää olla mukana kaikessa median käytössä ja auttaa lasta käsittelemään mediassa esiin tulevia hämmäntäviä asioita. (Salokoski & Mustonen 2007.)

Vanhemman ei tarvitse itse olla mediataituri opastaakseen lasta. Myönteinen kiinnostus, tukena oleminen sekä arkinen keskustelu mediaan liittyvistä asioista on merkittävä tekijä puhuttaessa mediataitojen vahvistumisesta. (MLL julkaisuaika tuntematon.) Tutustuminen lapsen käyttämiin mediasisältöihin yhdessä lapsen kanssa auttaa vanhempaa ymmärtämään mediamaailmaa. Pienemmät lapset nauttivat yhdessä tekemisestä vanhemman kanssa. Yhdessä tekeminen voi olla esimerkiksi lukuhetki, pelailu, tai elokuvailta. Yhteinen toiminta lapsen kanssa ja kiinnostuksen osoittaminen lapselle tärkeitä asioita kohtaan tarjoaa mahdollisuuksia keskustella mediasisällöstä monipuolisesti. Samalla voidaan keskustella kodin yhteisistä säännöistä median käytön suhteen. Avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri on tärkeä tekijä lapsen turvalliselle median käytölle. (Mediakasvatusseura 2016.)

5 MEDIAKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA

5.1 Lapsen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Varhaislapsuus on voimakkaasti kehityksen ja oppimisen aikaa. Lapsen tulevaisuuden kannalta onkin merkittävää, mitä lapsen elämässä on tapahtunut tuona aikana. Varhaiskasvatuksessa tärkeitä asioita lapsille ovat kaverisuhteet, leikki ja aktiivinen sekä liikunnallinen toiminta. Mielekäs toiminta parantaa hyvinvointia. Varhaiskasvatuksen on todettu kehittävän selkeästi lapsen kognitiivisia taitoja, kielellistä kehitystä sekä sosioemotionaalista osaamista. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen on havaittu parantavan kouluvalmiutta sekä myöhempää menestymistä opinnoissa. (Opetushallitus 2016.)

Varhaiskasvatus on kokonaisuus, joka koostuu suunnitelmallisesta ja tavoitteellisesta kasvatuksesta, opetuksesta ja hoidosta. Varhaiskasvatuksessa painotetaan erityisesti pedagogiikkaa. (Opetushallitus, julkaisuaika tuntematon.) Pedagogiikalla tarkoitetaan erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteeseen perustuvaa toimintaa. Pedagogiikka on ammattihenkilöstön suunnitelmallisesti toteuttamaa sekä tavoitteellista toimintaa lasten oppimisen ja hyvinvoinnin toteutumiseksi. Pedagogiikkaan painottuminen varhaiskasvatuksessa edellyttää sitä, että henkilöstöllä on yhteistä ymmärrystä lasten oppimisen ja hyvinvoinnin edistämisestä parhaalla mahdollisella tavalla. (Opetushallitus 2022.)

Varhaiskasvatusympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä, kehitys ja muut edellytykset huomioon ottaen. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. ”Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava terveellisiä, turvallisia ja asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys” (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 2 luku §10.) Laadukas varhaiskasvatus on pohja myöhemmälle oppimiselle ja sen vuoksi jokaisella lapsella on oikeus oikea-aikaiseen ja yksilölliseen tukeen, jolla tuetaan lapsen kehitystä sekä oppimista. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022.)

Varhaiskasvatuksessa on tärkeää tunnistaa jokaisen lapsen yksilöllinen tuen tarve sekä järjestää asianmukaista tukea tarpeen ilmettyä. Riittävällä ja ajoissa tarjotulla tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, hyvinvointia sekä oppimista. Samalla voidaan parhaassa tapauksessa ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä. On tärkeää huolehtia siitä, että jokainen lapsi tuntee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä myös tärkeänä ryhmän jäsenenä. Tärkeää on myös kannustaa lasta ja antaa hänelle mahdollisuuksia kokea onnistumisia. Tällöin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. (Opetushallitus 2016.)

5.2 Varhaiskasvatuksen rooli mediakasvatuksessa

Lapsi kasvaa yhteiskunnassa, jossa digitaalisuudella on merkitys (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti 2022). Digitaalista osaamista tarvitaan vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa sekä yhteiskunnassa toimi ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen ja tukeminen edistää myös lasten koulutuksellista tasa-arvoa. (Opetushallitus 2022.) Lapset aloittavat nykypäivänä yhä nuorempana median käytön. Käytön lisääntyminen haastaa vanhempien lisäksi myös varhaiskasvatuksen parissa työskenteleviä. Varhaiskasvatuksella onkin kodin ohella tärkeä rooli lapsen turvallisen ja tasapainoisen mediasuhteen rakentumisessa. (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti 2022.)

Mediakasvatuksen avulla lapsia voidaan opastaa hyödyntämään median mahdollisuuksia muun muassa tutkivassa oppimisessä sekä erilaisten ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Näin arkisen median käytön rinnalle nostetaan toinen taso, tavoitteellinen pedagoginen toiminta, jonka avulla lapsia tuetaan medialukutaidon kehittämisessä. (Salomaa 2018.)

Monipuolisella mediakasvatuksella varhaiskasvatuksessa tuetaan pienen lapsen moni- ja medialukutaitoa sekä kodin ja varhaiskasvatuksen välistä mediakasvatuskumppanuutta. (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti 2022). Ammattilaisten niin varhaiskasvatuksessa kuin kouluissakin olisi tärkeää auttaa vanhempia pohtimaan lapsen iänmukaisia tärkeimpiä kehitystehtäviä sekä niiden suhdetta älylaitteiden käyttöön. Näin myös vanhemmat ymmärtäisivät, mitä lapsi tarvitsee kehittyäkseen sekä tapahtuuko tätä toimintaa arjessa tarpeeksi nykyisellä älylaitteiden käytötavalla. (Huotilainen 2021.)

Yhteenvetona, mediakasvatuksella voidaan parhaassa tapauksessa tukea lasten mediataitoja, ehkäistä riskejä sekä tukea nykyaikaisten kansalaistaitojen kehittymistä. Mediakasvatuksen vaikuttavuutta pitkällä aikavälillä lisää pitkäjänteinen ja systemaattinen kasvatustyö, jossa mediakasvatus on osa varhaiskasvatuksen, esikoulun sekä koulun arkista toimintaa. Aktiivinen, keskusteleva ja itse tekemiseen perustuva mediakasvatusstrategia on tehokkaampi kuin rajoittava tai kieltämiseen perustuva. Tärkeä suojatekijä on lapsen ja vanhemman avoin suhde. Kun lapsen perusrakenteet ovat kunnossa, myös mediakasvatuksen tiedot ja taidot tarttuvat paremmin lapsen mieleen. (Salokoski & Mustonen 2007.)

5.3 Mediakasvatuksen haasteet varhaiskasvatuksessa

Lasten ja nuorten kanssa työskentelevillä ammattilaisilla media on vahvasti läsnä jokapäiväisessä työssä (Mediakasvatusseura 2016). Varhaiskasvatuksen opettajien kesken on kuitenkin eroja ja erilaisia käsityksiä mediakasvatuksesta ja sen tarpeellisuudesta. Opettajien henkilökohtainen median käyttö ja kokemukset opetusympäristöissä vaikuttavat heidän käsityksiinsä mediakasvatuksesta ja sen toteuttamisesta. (Karila ym. 2021.) Vain osalla lasten ja nuorten kanssa työskentelevistä on pohjakoulutuksessaan käsitelty mediakasvatukseen liittyviä teemoja. Osaamisen suunnitelmalliselle kehittämiselle olisi siis tarvetta. (Mediakasvatusseura 2016.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2013 tuottaman tutkimuksen mukaan suurimmassa osassa tutkimukseen osallistuneista kunnista vain alle puolet varhaiskasvatuksen työntekijöistä tuntee mediakasvatusta. Hieman yli puolet vastanneista arvioi, että kunnassa toteutettaisiin tietoisesti mediakasvatusta varhaiskasvatuksessa yli 20 prosentissa yksiköitä. Vain muutamassa kunnassa oli nimetty henkilö, jonka tehtävänä olisi ollut edistää mediakasvatusta. Vastanneiden mukaan mediakasvatus olisi kumminkin tärkeää suuremmassakin roolissa varhaiskasvatuksessa, sillä se opettaa lapsia turvalliseen ja vastuulliseen median käyttöön. Lisäksi se opettaa henkilökuntaa arvioimaan lapsen kykyä kehitystasolle sopivasta mediasisällöistä sekä opettaa taitoa opastaa lasta käsittelemään tunteita ja ajatuksia, jota media herättää sekä ylipäänsä vahvistamaan mediamaailman vaikutusta arjessa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013.)

Ammattilaiset haluaisivat kuitenkin olla aktiivisia oman osaamisensa kehittämisessä esimerkiksi osallistumalla mediakasvatusaiheisiin koulutustilaisuuksiin sekä etsimällä lisätietoa aiheesta tarpeen vaa-

tiessa. Lisäksi monet jakavat tietouttaan kollegoidensa kanssa sekä jakavat oppimiaan asioita työyhteisössä toisilleen. Lisäkoulutukselle olisi motivaatiota ammattilaisten keskuudessa. Eniten kaivataan lisäkoulutusta arjessa esiintyviin mediakasvatusteemoihin. (Mediakasvatusseura 2018.)

6 HYVÄN OPPAAN PIIRTEET

Tehtäessä hyvää opasta on tärkeää, että oppaan teksti on helposti ymmärrettävää, sisällöltään kattava ja opastaa lukijaansa oikeanlaiseen toimintaan. On tärkeää huomioida, kenelle opas on suunnattu, miten asiat tuodaan esille oikealle kohderyhmälle ja että annettu tieto on esitetty selkeästi. Hyvässä oppaassa on selkeä linja, jota lukijan on helppoa ja loogista seurata. Opasta tehtäessä on hyvä huomioida tilanteet, joissa opasta käytetään ja mitä oppaan tekstillä halutaan saavuttaa. (Hyvärinen 2005.)

Oppaassa tekstin olisi hyvä olla selkeästi jaoteltu sekä aseteltu. Myös kirjaisinkoko on tärkeää huomioida. Mielenkiintoa herättävien kuvien sekä taulukoiden käyttö voi selkeyttää kirjallisen sanoman ymmärrettävyyttä. Käsitteet on hyvä avata lukijalle mahdollisimman yksiselitteiseksi. (Kynäs ym. 2007.) Otsikot on tärkeää miettiä tarkoin, sillä ne jäsentävät oppaan ja selkeyttävät sen käyttöä. Oppaassa on tärkeä huomioida myös oikeinkirjoitus, sillä kaikki oppaan sisältämät lauseet ja virkkeet tulisi lukijan ymmärtää kertalukemalla ja niiden tulisi olla oppaan sanomaa selkeyttäviä. On tärkeää perustella oppaassa antamansa ohjeet, sillä se innostaa ja antaa syyä lukijalle muuttaa omia tapojaan. (Hyvärinen 2005.)

Oppaan saavutettavuus kohderyhmälleen on tärkeä huomioida. Saavutettavuus tarkoittaa sitä, että sisältö on jokaisen löydettävissä ja on kaikkien ymmärtämässä muodossa. Saavutettava sisältö on kaikkien käytettävissä ja jokainen saa tarvitsemansa tiedon. (Selovu 2018.)

7 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida mediakasvatuskansio Siilinjärven varhaiskasvatukseen yhteistyössä Siilinjärven ehkäisevän päihdetyön kanssa. Opinnäytetyö toteutettiin kehittämistyönä ja sen tavoitteena oli kehittää lasten mediakasvatuksen toteuttamista varhaiskasvatuksessa sekä tuoda myös uusia näkemyksiä ja keinoja sen toteutukseen. Opinnäytetyömme käsitteli mediakasvatusta, sen keinoja, hyötyjä ja haittoja, joista kokosimme verkossa julkaistavan oppaan varhaiskasvatuksessa työskenteleville sekä lasten huoltajille.

8 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

8.1 Kehittämistyön toimeksiantaja ja kohderyhmä

Kehittämistyömme toimeksiantajana oli Siilinjärven ehkäisevä päihdetyö sekä Siilinjärven varhaiskasvatus. Kehittämistyön kohderyhmä oli varhaiskasvatuksessa työskentelevät ammattilaiset sekä varhaiskasvatuksessa olevien lasten huoltajat. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Siilinjärven ehkäisevä päihdetyö sekä Siilinjärven varhaiskasvatus.

8.2 Opinnäytetyö kehittämistyönä

Opinnäytetyömme oli kehittämistyö. Kehittämistyöllä tarkoitetaan tutkimuksen tuloksena tai jonkin käytännön kokemuksen jälkeen saatua tietoa ja sen käyttämistä esimerkiksi uusien tuotteiden tai prosessien luomiseen. (Tilastokeskus, julkaisuaika tuntematon.) Tässä opinnäytetyössä etenimme Ojasalon, Moilasen ja Ritalahden (2015) tutkimuksellisen kehittämistyön menetelmän mukaisesti.

Ensimmäinen vaihe kehittämistyölle oli kehittämiskohteen tunnistaminen sekä alustavien tavoitteiden määrittäminen. Tässä vaiheessa olimme päättäneet opinnäytetyömme aiheen sekä tavoitteet. Toisessa vaiheessa syvensimme tietoa aiheesta sekä perehdyimme teoriaan. Kolmannessa vaiheessa rajasimme aihealuetta selkeämmäksi sekä määrittelimme kehittämistehtävän työllemme. Opinnäytetyömme kehittämistehtävä oli varhaiskasvatukseen tehtävä opas, jossa käsitelimme mediakasvatusta informatiivisesti. Neljännessä vaiheessa syvennyimme vielä lisää teorian tietoon sekä suunnittelimme tarkemmin oppaan rakennetta sekä sisältöä. Viides vaihe oli itse oppaan toteuttamista sekä opinnäytetyön julkaisu. Kuudennessa vaiheessa saimme opinnäytetyöstämme arvioinnin sekä teimme itsearviointin.

Tuotimme opinnäytetyömme Siilinjärven kunnan varhaiskasvatukseen mediakasvatusoppaan muodossa, joka julkaistiin sähköisesti Siilinjärven kunnan sivuilla varhaiskasvatuksen käyttöön.

8.3 Kehittämistyön suunnittelu

Myös suunnitteluvaiheessa etenimme Ojasalon ym. (2015) kehittämän tutkimuksellisen kehittämistyön prosessin mukaisesti. Ensimmäiseksi päätimme opinnäytetyömme aiheen ja tavoitteet, sen jälkeen perehdyimme teoriaan ja syvensimme omaa tietoaamme mediakasvatuksen toteutuksesta varhaiskasvatuksessa. Aihe rajautui suoraan aihepankista, josta aiheen valitsimme. Tavoitteet määräytyivät toimeksiantajan kanssa keskustellessa.

Aloitimme tiedonkeruulla. Rajasimme aihealuettamme. Etsimme lisää tietoa ja tarkensimme sitä, jotta se palvelisi kohderyhmäänsä ja käyttötarkoitustaan mahdollisimman hyvin. Kehittämistyön menetelmäpajassa kävimme projektisuunnitelma vaiheessa, jossa saimme paljon hyviä vinkkejä ja kehittämisehdotuksia. Suunnitteluvaiheessa opinnäytetyömme nimi oli ”Mediakasvatuskansio varhaiskasvatukseen”. Menetelmäpajan jälkeen vaihdoimme kuitenkin koko opinnäytetyön nimen kansiosta oppaaksi, sillä tuotos ei ole tule olemaan fyysisesti kansio, vaan julkaistaan verkossa.

Työn toimeksiantajan kanssa tapasimme kaksi kertaa työn suunnittelun merkeissä, jolloin pohdimme yhdessä toimivia keinoja, jotta opas palvelisi mahdollisimman hyvin kohderyhmäänsä ja tulisi oikeasti käyttöön. Toimeksiantajalta tuli oppaaseen toive muun muassa ikärajoista sekä vinkeistä, miten

varhaiskasvatuksen arkeen voisi ottaa mukaan median näkökulmaa. Toiveena oli mahdollisimman selkeä ja innostava opas.

Oppaan suunnittelussa ja toteutuksessa tarvitsemme tutkimuksellista tietoa, joten suunnitteluvaihe alkoi tiedon etsimisellä sekä sen kokoamisella. Käytimme tiedon hakemisessa Savonia-Finna tietokantaa sekä hoitotyön tietokantoja Pubmed, Cinahl ja Medic. Käytimme tarkennetussa haussa hakusanoina ”children”, ”media education”, ”early childhood” ja ”media”. Pyrimme käyttämään ensisijaisesti alle kymmenen vuotta vanhoja lähteitä, jotka olisivat vertaisarvioituja. Vanhempia lähteitä käytettäessä arvioimme kriittisesti ajankohtaisuuden ja luotettavuuden nykyhetkeen.

8.4 Kehittämistyön toteutus

Kehittämistyö toteutettiin käytännössä Word-alustalla. Kehittämistyömme lopputuloksena teimme oppaan mediakasvatuksesta varhaiskasvatukseen. Oppaamme nimeksi tuli ”Mediakasvatusopas varhaiskasvatuksen ammattilaisille ja lasten huoltajille”. Aluksi tarkoitus oli käyttää vanhempi termiä, mutta toimeksiantajan puolelta tuli toive vaihtaa termi huoltajaan, koska varhaiskasvatuksen ammattilaiset käyttävät työssään huoltaja nimikettä. Monet opinnäytetyömme lähteistä kuitenkin pääasiassa käyttää vanhempi termiä, joten jätimme raportti osuuteen vanhempi termin ja itse oppaassa käytämme huoltaja termiä. Viimeistelyvaiheessa kävimme myös äidinkielenopettajan pitämässä kirjoittamisen pajassa. Pajassa saimme tukea kielelliseen ilmaisuun sekä lähdemerkintöihin.

Teimme lyhyen, selkeän sekä tiiviin oppaan, jossa on visuaalisesti toimivat värit sekä kuvitusta. Opas koostuu viidestä osiosta, jossa ensimmäisessä käsittelemme mediakasvatusta yleisesti. Toinen osio on huoltajille ja kolmas ammattilaisille. Neljäs sisältää aktiviteettiosion ja viides on linkkiosio jatkokon ammattilaisille sekä huoltajille. Aktiviteettiosion loruja kautta lapsien kanssa voidaan pohtia ja miettiä mediakasvatusta ja median merkitystä. Linkkien avulla ammattilaiset sekä huoltajat voivat tutustua aiheeseen halutessaan lisää. Opas julkaistaan Siilinjärven kunnan verkkosivuilla, josta sen voi myös halutessaan tulostaa. Oppaan tieto-osioihin on selkeästi ja ytimekkäästi kerrottu tietoa mediakasvatuksesta.

Opasta kirjoittaessa huomioimme aikaisemmin mainitut hyvän oppaan piirteet sekä hyödynsimme niitä läpi suunnittelu, toteutus ja arviointivaiheen kehittämistyötämme tehdessä. Halusimme rakentaa visuaalisesti sekä kielellisesti toimivan oppaan, jossa lukijan on helppo ymmärtää ja omaksua oppaan ohjeistukset. Avasimme oppaassa käsitteet sekä huomioimme otsikoiden merkityksen.

Oppaan teksti on helposti ymmärrettävää ja sen sisältö on kattava. Sisältö opastaa lukijaansa oikeanlaiseen toimintaan sekä palvelee kohderyhmäänsä sisältö ja ulkoasu huomioiden. Oppaassa on selkeä linja, jota lukijan on helppo seurata. Ympäröivät kuvat rytmittävät tekstiä sekä herättävät lukijan mielenkiinnon. Huomioimme oppaassa myös tilanteet, joissa opasta tullaan käyttämään niin varhaiskasvatuksessa kuin perheiden arjessa. Opas tarjoaa uutta tietoa, jota niin ammattilaiset kuin huoltajatkin voivat hyödyntää mediakasvatusta toteuttaessaan. Oppaan tarjoamalla tiedolla on tarkoitus kehittää mediakasvatusta ja mielestämme se toteutuu hyvin.

8.5 Kehittämistyön arviointi

Pyysimme ensimmäisen kerran palautetta toimeksiantajaltamme aihekuvauksen valmistumisen jälkeen ja toisen kerran lähetimme valmistuneen projektisuunnitelman toimeksiantajalle luettavaksi. Loppuraporttia kirjoittaessa teimme samalla opinnäytetyön lähteiden pohjalta itse oppaan. Lähetimme oppaan ensimmäisen version katsottavaksi, kun olimme saaneet siihen kirjoitettua hyvän alustavan pohjatiedon. Toimeksiantajan palautteet opasta koskien olivat kokonaisuudessaan todella myönteiset. Saimme erityisesti kehuja oppaan rakenteesta, ulkonäöstä, kuvista sekä kehittämis-
tämme loruista.

Ohjaavalta opettajalta pyysimme palautetta useamman kerran prosessin aikana. Tapasimme myös useamman kerran opettajan kanssa videoyhteydellä Zoom-palvelimella. Täydensimme työtä aina palaverien jälkeen lisää ja rakensimme tekstiä palautteiden perusteella.

Viimeistelyvaiheessa toteutimme Webropol-kyselyn, jonka lähetimme toimeksiantajallemme, joka lähetti kyselyä oppaan kanssa eteenpäin muutamien Siilinjärven päiväkotien työntekijöille. Kyselyssä pyysimme palautetta ulkonäöstä, sisällöstä, rakenteesta sekä työn hyödyllisyydestä ja käytettävyydestä varhaiskasvatuksessa. Kysyimme myös, tuoko opas uusia näkemyksiä ja keinoja mediakasvatuksen toteutuksessa ja auttaako opas tulevaisuudessa mediakasvatuksen toteutuksessa. Nämä kysymykset antoivat meille vastausta siihen, olemmeko saavuttaneet työn tarkoituksen sekä tavoitteen. Kyselyn kysymykset olivat yksinkertaisia kyllä tai ei kysymyksiä, jotta vastaaminen sekä sen tulkitseminen olisi mahdollisimman yksinkertaista.

Kyselyyn vastasi viikon aikarajassa seitsemän varhaiskasvatuksen ammattilaista, joka oli valitettavan pieni otanta. Toiveissa olisi ollut 10–20 vastausta. Kyselyssä oppaan ulkoasu oli kaikkien vastanneiden mielestä selkeä ja toimiva. Sisältö ja rakenne oli kaikkien vastanneiden mielestä toimiva ja ymmärrettävä. Jokaisen vastanneen mielestä oppaan pituus oli sopiva. Toimeksiantajan toiveena oli myös lyhyehkö ja ytimekäs opas. Kaikkien vastanneiden mielestä opas palvelee hyvin kohderyhmäänsä ja sitä voi heidän mielestään hyödyntää vastanneiden mielestä mediakasvatuksen toteutuksessa varhaiskasvatuksessa. Yhtä vastausta lukuun ottamatta kaikki vastaajat olivat vastanneet oppaan tuovan uusia keinoja mediakasvatuksen toteutukseen varhaiskasvatuksessa. Myös yhtä vastausta lukuun ottamatta kaikki vastanneet olivat sitä mieltä, että opas auttaa mediakasvatuksen toteutuksen kehittämisessä varhaiskasvatuksessa.

Yhteenvedona oppaamme sai siis positiivista palautetta kyselyyn vastanneilta varhaiskasvatuksen työntekijöiltä. Kyselyn perusteella myös työmme tarkoitus ja tavoite toteutuivat oppaassa hyvin.

9 POHDINTA

9.1 Kehittämistyön prosessi ja lopullinen tuotos

Opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda mediakasvatusopas varhaiskasvatukseen ja samalla kehittää lasten mediakasvatusta varhaiskasvatuksessa ja kotiympäristössä sekä edistää lasten hyvinvointia mediakasvatuksen näkökulmasta. Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää lasten mediakasvatuksen toteuttamista varhaiskasvatuksessa sekä tuoda myös uusia näkemyksiä ja keinoja sen toteutukseen.

Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite pysyivät samoina läpi prosessin ja myös kohdeyleisö oli alusta asti sama. Teimme kansion vanhemmille sekä varhaiskasvatuksen työntekijöille. Saavutimme asettamamme tavoitteet. Loimme oppaan, jossa oli hyödyllistä tietoa sekä huoltajille että ammattilaisille. Mediakasvatuksen merkitys sekä median rooli nykyajan lasten elämässä tulevat mielestämme oppaassa hyvin esille. Myös tietoisuus median hyödyistä sekä haitoista tulee oppaassa esille.

Aktiviteettiosio onnistui mielestämme toimivasti. Saimme kehitettyä toimivia ja humoristisia, mutta tiedollisesti osuvia loruja, joilla on mediakasvatuksellinen sanoma. Linkkiosio oli tavoitteiden mukainen tarjoten molemmille kohderyhmille sopivaa sisältöä jatkoon, jota voi hyödyntää mediakasvatuksen toteutuksessa. Mielestämme oppaan ulkoasu sekä sen rakenne on toimiva ja luettaessa miellyttävä.

Opinnäytetyötä tehdessä heräsi ajatuksia median vaikutuksesta lasten kasvuun ja kehitykseen. Vaikka moni median haitallinen puoli oli ennestäänkin jo tiedossa, huomasimme työtä tehdessä, kuinka pienillä asioilla on merkitystä siinä, miten lapsi oppii mediaa tulkitsemaan ja kuinka tärkeää lapsen olisi saada olla lapsi myös mediamaailmassa. Yhtenä tärkeänä tietona meille tuli esimerkiksi se, että kaikki lastenohjelmat eivät välttämättä ole lapsille soveltuvia ja myös lastenohjelmissa voi näkyä pelottavaa, tai haitallista sisältöä. Opimme, miten tärkeää huoltajien olisi huomioida omat median käyttötottumuksensa, ja miten paljon jo pienet lapset ottavat vaikutteita kotona näkemästään mediasta ja sen käytöstä. Median mahdollisuudet ja hyödyt olisi kuitenkin tärkeää saada käyttöön niin kotona kuin varhaiskasvatuksessakin. Medialla on paljon mahdollisuuksia ja parhaimmillaan se voi tarjota uusia oppimiskokemuksia, ystäviä, harrastuksia ja opettaa erilaisia tunteita.

Ajoittain tutkimustiedon löytäminen oli haastavaa. Tutkimuksia julkaistaan hitaammin verraten siihen, miten media kehittyy ja kuinka paljon lapset mediaa kuluttavat arjessaan. Suhteellisen vähän on vielä luotettavia julkaisuja koskien esimerkiksi leikki-ikäisten median käyttöä. Moni julkaisu tarkasteli median vaikutusta eri mielenterveysongelmiin, jotka taas eivät koskettaneet opinnäytetyömme kohderyhmää. Huomioitavaa on myös se, että esimerkiksi varhaiskasvatuksen antamasta mediakasvatuksesta emme käyttämillämme tiedonhakukoneilla löytäneet julkaisuja ollenkaan.

Aiheen pohjalta heräsi ajatus siitä, kuinka jo pienimmillään lapsilla voi syntyä kuilu digitaalisten taitojen ja tarjotun opetuksen välille. Varhaiskasvatuksen ammattilaisille tulisi mielestämme saada enemmän tietoa, taitoa ja tukea toteuttaa mediakasvatusta. Tällöin myös jokainen lapsi varhaiskasvatuksesta saisi tasavertaista opetusta aiheesta riippumatta kodin toimintatavoista ja opeista. Kun varhaiskasvatuksen ammattilaisilla olisi tieto hallussa, pystyisivät he tukemaan myös lasten huoltajia

ja kotiympäristöä lasten turvallisen median käytössä. Tällöin myös koti- ja varhaiskasvatusympäristö opastaisi lasta samalla tavalla.

9.2 Kehittämistyön eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyö käsittelee mediakasvatusta varhaiskasvatuksessa. Toimeksiantajan toiveesta rakensimme oppaasta mahdollisimman selkeän ja helposti käytettävän. Toimeksiantajan kanssa allekirjoitimme opinnäytetyösopimuksen helmikuussa 2023.

Käytimme teorian tietoa etsiessämme laadukkaita ja luotettavia lähteitä sekä olimme lähdekriittisiä työmme suhteen. Tavoitteena oli löytää mahdollisimman tuoreita, luotettavia ja ajantasaisia lähteitä. Tarkoitus oli käyttää lähteitä, jotka olisivat korkeintaan kymmenen vuotta vanhoja. Jotkin lähteistämme olivat kuitenkin vanhempia. Näitä lähteitä käyttäessämme varmistimme, että sisällöt ovat edelleen ajankohtaisia. Lähteet on etsitty Savonia-Finna ja Finna tietokannoista sekä hoitotyön tietokannoista, joita ovat Cinahl, Pubmed sekä Medic. Tietokannoista löysimme luotettavaa tietoa hoitotyön artikkeleista ja tutkimuksista. Tietolähteenä käytimme sekä suomalaisia, että kansainvälisiä lähteitä sekä kirjallisuutta. Lisäksi käytimme erilaisia luotettavia verkkosivustoja ja artikkeleita.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston määrittämien opinnäytetyön eettisten ohjeiden mukaan opinnäytetyön tekijän on hallittava tieteellinen käytäntö ja sen vastuut, ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen yleiset periaatteet ja eettisen ennakkoarvioinnin lähtökohdat, tarpeellisuus ja ennakkoarviointimenettely (ARENE 2019). Olemme työssämme noudattaneet näitä ohjeita.

Opinnäytetyössämme ei kerätty tutkimusaineistoa, joten emme tarvinneet tutkimuslupaa. Käytimme työssämme jo olemassa olevaa tutkimustietoon perustuvaa aineistoa, jonka pohjalta rakensimme työn sekä tuotoksena syntyneen mediakasvatusoppaan.

Emme myöskään käsitelleet työssä henkilötietoja. Aihe oli kuitenkin lapsiin ja kasvatukseen kohdistuva, joten työtä tehdessä meidän oli tärkeää muistaa aiheen sensitiivisyys ja huomioida työn eettiset näkökulmat, jotta emme loukkaa ketään. Opinnäytetyö käytettiin useamman kerran plagiaattitarkistusjärjestelmässä työn toteutuksen aikana sekä viimeistelyvaiheessa. Käytimme lähteenä vain luotettavaa tutkimustietoon perustuvaa aineistoa, emmekä tuoneet omia mielipiteitä työssä esille.

9.3 Tuotoksen hyödynnettävyys ja kehittämisideat

Mediakasvatus on kokonaisuutena todella laaja aihealue. Tulevaisuudessa mediakasvatuksesta voisi tehdä opinnäytetöitä tai muita projekteja koskien vain tiettyä median alustaa tai rajaten aiheita johonkin tiettyyn median osa-alueeseen. Silloin saataisiin tarkempaa tietoa yhdestä aihealueesta.

Mediakasvatusopasta voisi tulevaisuudessa hyödyntää laajemmin varhaiskasvatuksessa. Luomamme opas on tiivis ja lyhyehkö, jota voivat hyödyntää varhaiskasvatuksen ammattilaiset sekä perheet arjessaan. Myös lapsille tarjottava oma opas voisi olla toimiva ja sen toetutukseen voisi ottaa lapset mukaan, jotta siitä saataisiin mahdollisimman hyvin heidän tarpeitaan palveleva. Lisäksi myös esimerkiksi neuvolapalveluihin voisi tulevaisuudessa mieltä mediakasvatusta ja tuoda esimerkiksi jo raskausaikana tuleville huoltajille median merkitystä esille. Monelle perheelle olisi hyvä tuoda esille jo varhaisessa vaiheessa, kuinka mediaa olisi hyvä käyttää vauva- sekä taaperoaikana sekä kuinka omalla median käytöllä on merkitystä arjessa lapsen kasvaessa.

9.4 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön tekeminen oli mielenkiintoinen ja opettavainen prosessi. Meillä ei ollut aikaisempaa kokemusta kehittämistyön tekemistä, joten opinnäytetyö tarjosi meille uuden mahdollisuuden oppia ja kehittyä kehittämistyön tekijöinä. Opinnäytetyöprosessin aikana opimme paljon uutta tietoa meille entuudestaan suhteellisen tuntemattomasta aiheesta. Tiedonhaun taidot kehittyivät prosessin aikana ja huomasimme selkeän kehityksen tiedonhaussa prosessin alku- ja loppuvaiheita verratessa.

Opinnäytetyön tuotoksena syntyneen oppaan tekeminen oli mielekästä. Ulkoasun suunnittelu oli inspiroivaa ja mielestämme saimme luotua yhtenäisen ja visuaalisesti kauniin kokonaisuuden. Sisällön kehittäminen ja erityisesti aktiviteettiosiossa olevien loru- ja kuvien keksiminen oli luovaa ja mukavaa vaihtelua työn muille vaiheille. Mielestämme lorut onnistuivat hyvin ja niissä on toimiva sanoma.

Yhteistyö toimeksiantajan sekä varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa sujui hyvin ja mielestämme lopullinen toteutus palveli myös toimeksiantajan toiveita. Opasta tehdessä teimme tiivistä yhteistyötä, minkä myötä opimme moniammatillisesta työskentelystä ja samalla opimme hyödyntämään kaikkien osapuolten osaamista ja tietotaitoa. Myös yhteistyön merkitys korostui prosessin aikana.

Läpi sairaanhoitajatutkinnon olemme arvioineet osaamistamme erilaisten kompetenssien avulla ja niiden mukaan. Kompetensseja on useita ja jokainen niistä kuvaa yhtä osaamisaluetta. Kompetenssien kautta voimme arvioida myös opinnäytetyön onnistumista. Kompetensseja ovat esimerkiksi eettinen osaaminen, oppimisen taidot ja työyhteisöosaaminen.

Eettiseen osaamiseen kompetenssiin kuuluu esimerkiksi vastuun ottamisen omasta toiminnastaan sekä oma-aloitteisuus. Tämä kompetenssi näkyi työssämme vastuun ottamisena. Molemmat meistä tekijöistä otti hyvin vastuun omasta tekemisestään ja työmäärä jakautui tasaisesti. Opinnäytetyö eteni myös sovitussa aikataulussa ja suunnitelmien mukaisesti.

Työyhteisöosaamisen kompetenssiin peilaten kehitimme prosessissa omaa työyhteisöosaamista toimituksessa toimeksiantajan kanssa. Samalla opimme itsenäistä työskentelyä, joka on myös tärkeässä osassa työyhteisöosaamisessa. Myös tieto- ja viestintätekniikasta opimme uutta.

Selkeänä kehittämiskohteena tunnistamme edelleen tiedonhaun. Tämä on toki opinnäytetyöprosessin aikana kehittynyt selkeästi, mutta paljon olisi vielä opittavaa. Harjoitusta vaatii vielä hyödyllisen ja hyödyttömän tiedon erottaminen ja tunnistaminen, sekä ovat tiedonhaussa etsittävien hakusanojen toimivuuden tunnistaminen.

LÄHTEET

- ARENE 2019. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>. Viitattu 16.1.2023.
- Bozzola, Elena, Spina, Giulia, Ruggiero, Margherita, Memo, Luigi, Agostiniani, Rino, Bozzola, Mauro, Corsello Giovanni & Villani, Alberto 2018. Media devices in pre-school children: the recommendation of the Italian pediatric society. *Italian Journal of Pediatrics* 44, 1–4. <https://doi.org/10.1186/s13052-018-0508-7>. Viitattu 10.5.2023
- Huottilainen, Minna 2021. Miten lasten ja nuorten älylaitteiden käyttöä pitäisi lähestyä? *Duodecim* 137, 225–226. <https://www.duodecimlehti.fi/duo16049>. Viitattu 27.3.2023.
- Hyvärinen, Riitta 2005. Millainen on toimiva potilasohje? Hyvä kieliasu varmistaa sanoman perillemenon. *Duodecim* 121, 1769–1773. <https://www.duodecimlehti.fi/duo95167>. Viitattu 26.2.2023.
- Kansallinen audiovisuaalinen instituutti 2022. Mediataitoviikko. Mielekästä mediakasvatusta varhaiskasvatukseen. Verkkojulkaisu. <https://www.mediataitoviikko.fi/mielekasta-mediakasvatusta-varhaiskasvatukseen/>. Viitattu 27.3.2023.
- Karila, Kirsti, Mertala, Pekka & Salomaa, Saara 2021. Varhaiskasvatuksen opettajien käsityksiä mediakasvatuksesta. *Journal of Early Childhood Education Research* 10, 240–268. <https://journal.fi/jecer/article/view/114178>. Viitattu 29.3.2023.
- Kaur, Nimran, Gupta, Madhu, Malhi, Prahbjot & Grover, Sandeep 2019. Screen time in under-five children. *Indian Pediatric* 15, 773–788. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31638012/>. Viitattu 17.1.2023.
- Korhonen, Piia, Lahikainen, Anja Riitta, Paavonen, Juulia, Partanen, Jukka, Pennonen Marjo, Roine, Mira & Valkonen, Satu 2011. Media ja lasten hyvinvointi. *Duodecim* 127, 1563–1569. <https://www.duodecimlehti.fi/duo99683>. Viitattu 25.3.2023.
- Kosola, Silja 2022. Lapset, nuoret ja älypuhelimet- tukea 2020-luvun vanhemmille. *Duodecim Terveyskirjasto*. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01305>. Viitattu 3.8.2022.
- Kosola, Silja 2021. Älylaitteet ja media lasten elämässä. *Duodecim Terveysportti*. Hoitotyön tietokanta. <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/shk/article/kou00017?toc=1112230>. Viitattu 28.3.2023.
- Lahtela, Johanna 2022. Lasten hyvinvoinnin mittaaminen ei ole yksinkertainen tehtävä. *Tieto & Trendit*. Tilastokeskus. <https://www2.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2022/lasten-hyvinvoinnin-mittaminen-ei-ole-yksinkertainen-tehtava/>. Viitattu 18.4.2023.
- Lawrence, Amanda & Choe, Daniel Ewon 2021. Mobile Media and young children´s cognitive skills: a review. *Academic Pediatrics* 21, 996–1000. <https://doi.org/10.1016/j.acap.2021.01.007>. Viitattu 10.2.2023.
- Leirimaa, Vuokko 2022. Hyvinvointi- mitä se oikeastaan tarkoittaa? Verkkojulkaisu. <https://www.mantsala.fi/asiointi-ja-paatöksenteko/hallinto-ja-talous/viestinta-markkinointi/mielessa-kuntablogi/hyvinvointi-mita-se-oikeastaan-tarkoittaa/>. Viitattu 31.7.2023.
- Li, Ming, Wen, Rissel, Chris & Xu, Huilan 2015. Associations of parental influences with physical activity and screen time among young children: A Systematic Review. *Journal of obesity* 2015, 1–23. <https://doi.org/10.1155/2015/546925>. Viitattu 29.3.2023.
- Lipman, Terri, Liu, Jianghong, O'Sullivan, Ann, Pinto-Martin, Jennifer, Riesch, Susan & Tien, Joyce 2022. Screen media overuse and associated physical, cognitive, and emotional/behavioral outcomes

in children and adolescents: An integrative review. *Journal of Pediatric health care* 2022, 36 99–109 <https://doi.org/10.1016/j.pedhc.2021.06.003>. Viitattu 20.6.2023.

Lokhandwala, Sanna, Mason, Gina M, Spencer, Rebecca MC & Ringgins, Tracy 2021. Sleep and human cognitive development. *Sleep Medicine Reviews* 57, 1–26. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2021.101472>. Viitattu 22.6.2023.

Lobel, Adam, Engels, Rutger C.M.E, Stone, Lisanne L, Burk, William J & Granic, Isabela 2017. Video Gaming and Children's Psychosocial Wellbeing: A Longitudinal Study. *J Youth Adolesc* 46, 884–897. <https://doi.org/10.1007/s10964-017-0646-z>. Viitattu 3.8.2023.

Mannerheimin lastensuojeluliitto 2019. Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. Verkkojulkaisu. <https://www.mll.fi/ammattilaisille/varhaiskasvattajille/mediakasvatus-varhaiskasvatuksessa/>. Viitattu 16.1.2023.

Mannerheimin lastensuojeluliitto, julkaisuaika tuntematon. Lapsi sosiaalisessa mediassa. Verkkojulkaisu. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/lapset-ja-media/lapsi-sosiaalisessa-mediassa/>. Viitattu 7.3.2023.

Mediakasvatusseura 2015. Mediakasvatus. Verkkojulkaisu. <https://mediakasvatus.fi/mediakasvatus/>. Viitattu 16.1.2023.

Mediakasvatusseura 2020. Digiperhe. Miten media vaikuttaa uneen? <https://mediakasvatus.fi/digiperhe/2020/04/miten-media-vaikuttaa-uneen/>. Viitattu 27.3.2023.

Mediakasvatusseura 2016. Lasten mediamaailma pähkinänkuoressa. Mediakasvatusseuran julkaisu. <https://mediakasvatus.fi/wp-content/uploads/2018/06/Lasten-mediamaailma-pahkinankuoressa-1.pdf>. Viitattu 7.5.2023.

Mediakasvatusseura 2018. Mediakasvatusosaamisen ja koulutuksen kehittämistarpeet- kyselyn tulokset. Raportti. <https://mediakasvatus.fi/materiaali/ammattilaisten-mediakasvatusosaamisen-kehittamistarpeet-kyselyn-tulokset/>. Viitattu 2.4.2023.

Mediataitokoulu 2016. Lapset & Media, Kasvattajan opas. Kansallisen audiovisuaalisen instituutin julkaisu 3/2016. <https://www.mediataitokoulu.fi/lapsetjamedia.pdf>. Viitattu 20.6.2023.

Meriläinen, Mikko, julkaisuaika tuntematon. Pelaamisen hyödyt. Mannerheimin lastensuojeluliiton verkkosivuilla julkaistu artikkeli. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/lapset-ja-media/digitaalinen-pelaaminen/pelaamisen-hyodyt/>. Viitattu 3.8.2023.

Mundy, Lisa, Canterford, Louise, Hog, Monsurul, Olds, Timothy, Moreno-Betancur, Margarita, Sawyer, Susan, Kosola, Silja & Patton, George 2020. Electronic media use and academic performance in late childhood: A longitudinal study. *PLOS ONE* 15, 1–15. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0237908>. Viitattu 12.2.2023.

Nikken, Peter & Schols, Marjon 2015. How and why parents guide the media use of young children. *Journal of child and family studies* 24, 3423–3435. <https://doi.org/10.1007/s10826-015-0144-4>. Viitattu 17.1.2023.

Ojasalo, Katri, Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Verkkokirja. 3.–4.-painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy. Viitattu 19.1.2023.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022. Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa. Verkkojulkaisu. <https://okm.fi/lapsen-tuki-varhaiskasvatuksessa>. Viitattu 29.3.2023.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013. Mediakasvatus kuntien varhaiskasvatuksessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75281/okm10.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 12.2.2023.

- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020. Oikeus oppia- kehittämisohjelma. Medialukutaito. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/digiosaaminen/8706410/osaamiskokonaisuus/8709070>. Viitattu 7.3.2023.
- Opetushallitus julkaisuaika tuntematon. Varhaiskasvatus. Opetushallituksen verkkosivut. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus>. Viitattu 7.5.2023.
- Opetushallitus julkaisuaika tuntematon. Teknologia liikunnan opetuksessa. Opetushallituksen verkkosivut. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/teknologia-liikunnan-opetuksessa>. Viitattu 23.6.2023.
- Opetushallitus 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>. Viitattu 29.3.2022.
- Opetushallitus 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus. Tiivistelmä 2016. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/176639_vaikuttava_varhaiskasvatus_tiivistelma.pdf. Viitattu 2.5.2023.
- Oulun kaupunki, tietoa ja tukea lapsiperheille – infopankki. Leikki-ikäinen lapsi. <https://lapsuus.ouka.fi/lapsen-ikakaudet/leikki-ika/>. Viitattu 27.3.2023.
- Paavonen, Juulia, Pennonen, Marjo, Roine, Mira, Valkonen, Satu & Lahikainen, Anja Riitta 2006. TV exposure associated with sleep disturbances in 5- to 6- year- old children. Journal of sleep research 15, 61–154. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2869.2006.00525.x>. Viitattu 28.1.2023.
- Salokoski, Tarja & Mustonen Anu 2007. Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin – katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen – ja säätelyn käytäntöihin. Mediakasvatusseura. <http://mediakasvatus.fi/wp-content/uploads/2018/06/ISBN978-952-99964-2-1.pdf>. Viitattu 10.5.2023.
- Selovuo, Kari 2018. Saavutettava sisältö - Opas suunnitteluun ja sisällöntuotantoon. <https://www.hel.fi/static/hki4all/ohjeet/saavutettavuus-opas.pdf>. Viitattu 26.2.2023.
- Salomaa, Saara 2018. Tuomitsemisesta tukemiseen: Mediakasvatus pedagogisen kehittämisen haasteena varhaiskasvatuksessa. Solmukohtia, nuorisotutkimusseura verkkojulkaisuja 103. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/solmukohtia.pdf>. Viitattu 4.8.2023.
- Tammelin, Tuija, Iljukov, Seregei & Parkkari, Jari 2015. Kasvuikäisten liikunta. Duodecim 2015; 131(18):1707–12 <https://www.duodecimlehti.fi/duo12429>. Viitattu 23.6.2023.
- THL 2022. Hyvinvointi. Verkkojulkaisu. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi>. Viitattu 31.7.2023.
- THL 2021. Leikki-ikäisen uni 2–6 vuoden iässä. Verkkojulkaisu. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/lapsen-uni/leikki-ikaisen-uni-2-6-vuoden-iassa>. Viitattu 22.6.2023.
- THL 2021. Liikunta suosituksella lapsille ja nuorille. Verkkojulkaisu. https://thl.fi/fi/web/elintavat-ja-ravitsemus/liikunta/liikuntasuosituksella#Liikuntasuosituksella_lapsille_ja_nuorille. Viitattu 29.3.2023.
- THL 2019. Pienten lasten ja heidän perheidensä hyvinvointi 2018. Tilastoraportti. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138082/Pienten%20lasten%20ja%20heid%C3%A4n%20perheidens%C3%A4%20hyvinvointi%202018final.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Viitattu 31.7.2023.
- Twigg, Liz, Duncan, Graig & Weich, Scott 2020. Is social media use associated with children`s well-being? Journal of Adolescence 80, 73–83. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2020.02.002>. Viitattu 20.11.2022. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2020.02.002>. Viitattu 17.11.2023.
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>. Viitattu 2.5.2023.

Vähämartti, Tarja 2011. Nettielämän ensiaskeleet. Terveyskasvatuksen pro gradu tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Terveystieteiden laitos. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/36826/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-2011101911562.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 28.1.2023.

10 LIITE 1: MEDIAKASVATUSOPAS VARHAISKASVATUKSESSA TYÖSKENTELEVILLE AMMATTILAISILLE SEKÄ LASTEN HUOLTAJILLE

Mediakasvatusopas varhaiskasvatuksessa työskenteleville ammattilaisille sekä lasten huoltajille

Sisällys

Mediakasvatus	2
Huoltajille	4
Ammattilaisille	6
Aktiviteettiosio:.....	8
Linkkejä jatsoon.....	10

Mediakasvatus

Mediakasvatus on osa lapsen kasvatusta varhaiskasvatuksesta toisen asteen opintoihin saakka. Siinä tutkitaan ja käsitellään eri näkökulmista mediavälineitä sekä niiden käyttötarkoituksia, analysoidaan mediasisältöjä sekä tarkastellaan laajemmin median vaikutuksia ihmisten toimintaan, kasvuun, oppimiseen ja hyvinvointiin.

Media on iso osa lasten kasvuympäristöstä jo ensimmäisistä elinvuosista alkaen. Lapsiperheissä on runsaasti erilaisia mediavälineitä, ja jo vauvoille kohdennetaan medialaitteita sekä -sisältöä. Lapset osallistuvat osaltaan mediankäyttöön osana perheen arkea ja elämää. Jotta lapset pystyisivät olemaan aktiivisia tulkitsoijia, tuottajia ja toimijoita median ollessa keskeinen osa kulttuuria, tarvitsevat he medialukutaitoa, jota edistetään mediakasvatuksella.

Kehittäviä mediasisältöjä voidaan käyttää motivoivana ympäristönä kasvatuksessa sekä kehityksen tukemisessa. Medioita voidaan soveltaa monin eri tavoin oppimisympäristöinä, ja niiden avulla voidaan harjaannuttaa moraalista ajattelua, empatiaa, tietotaitoa sekä kielellisestä osaamista. Lapsen ikätasolle sopiva media tarjoaa parhaimmillaan lapselle tärkeitä tunnekokemuksia, opettaa tunteiden hallintaa sekä tarjoaa sisältöjä leikkeihin ja sosiaaliseen toimintaan.

Monipuolisella mediakasvatuksella varhaiskasvatuksessa tuetaan pienen lapsen moni- ja medialukutaitoa sekä kodin ja varhaiskasvatuksen välistä mediakasvatuskumppanuutta. Ammattilaisten niin varhaiskasvatuksessa kuin kouluissakin olisi tärkeää auttaa huoltajia pohtimaan lapsen iänmukaisia tärkeimpiä kehitystehtäviä sekä niiden suhdetta älylaitteiden käyttöön. Näin myös huoltajat ymmärtäisivät mitä lapsi tarvitsee kehittyäkseen sekä tapahtuuko tätä toimintaa arjessa tarpeeksi nykyisellä älylaitteiden käytötavalla.

Tämä tieto-opas on toteutettu osana Sairaanhoitaja (AMK) – tutkintoon liittyvää opinnäytetyötä yhteistyössä Siilinjärven ehkäisevän päihdetyön sekä Siilinjärven varhaiskasvatuksen kanssa. Opinnäytetyön tuotoksena toteutetun kehittämistyön tavoitteena on kehittää lasten mediakasvatuksen toteuttamista varhaiskasvatuksessa, ja tuoda myös uusia näkökulmia ja ideoita sen toteutukseen niin ammattilaisille kuin myös lasten huoltajille. Kehittämistyönä toteutetun oppaan ovat kirjoittaneet Tuulia Paasonen ja Nea Vähämää.

MEDIATERMISTÖ

Medialla tarkoitetaan viestintävälineitä sekä viestin välittäjiä kokonaisuudessaan.

Mediakasvatus on kasvatuksen ja opetuksen osa-alue, jossa opetellaan tarkastelemaan ja tulkitsemaan median vaikutuksia yksilölle ja yhteiskunnalle sekä harjoitellaan käyttämään mediavälineitä.

Medialukutaidolla tarkoitetaan kykyä ymmärtää, lukea, tulkita, arvioida ja käyttää kriittisesti median sisältöjä. Medialukutaito on myös taitoa tuottaa mediasisältöjä sekä taitoa viestiä median kautta.

Ikärajat:

Ikärajat varoittavat lapsen kehitykselle haitallisesta sisällöstä. Ikärajoja käytetään televisio-ohjelmissa, elokuvissa sekä digitaalisissa peleissä. Ikärajat eivät kerro, mille ikäryhmälle ohjelma on suunnattu, eivätkä myöskään ole suosituksia tietyn ikäisille. Ikärajat perustuvat kuvaohjelmakiin. Lain tarkoituksena on suojella lapsia.

Lisäksi elokuvissa ja ohjelmissa käytetään sisältösymbolia. **Symboli** kertoo, miksi sisältö on haitallista ja ikäraja on asetettu. Haitallista sisältöä voivat olla esimerkiksi väkivalta, päihteiden käyttö ja ahdistavuus.

Suomessa levitettävät televisio-ohjelmat, elokuvat sekä digitaaliset pelit tulee olla merkittynä ikärajalla sekä sisältösymbolilla. Ikärajat ovat sitovia, eli kuvaohjelmaa ei saa vuokrata, myydä tai esittää ikäraja nuoremmalle lapselle.

Kuvasymbolit, Kansallinen audiovisuaalinen instituutti

Huoltajille

Kotien mediakasvatus on tärkeässä roolissa lapsen monipuolisten mediataitojen ja tasapainoisen media-arjen kehittämisessä. Digitaalinen media muodostaa yhden keskeisen kasvuympäristön lapselle, sillä erilaiset mediaympäristöt ovat merkittävässä roolissa lasten arjessa. Lapsi tarvitsee mediankäytössään opastusta ja tukea sekä yhdessä tekemistä, jotta lapsi oppisi käyttämään mediaa tietoisesti ja turvallisesti.

Huoltajien tutustuminen lapsen käyttämiin mediasisältöihin yhdessä lapsen kanssa on tärkeää ja auttaa huoltajaa ymmärtämään lapsen käsissä olevaa mediaa. On tärkeää myös muistaa, että leikki-ikäiset lapset nauttivat vielä yhdessä tekemisestä tärkeän aikuisen kanssa. Yhteinen toiminta lapsen kanssa ja kiinnostuksen osoittaminen lapselle tärkeitä asioita kohtaan tarjoaa mahdollisuuksia keskustella ympäröivistä mediasisällöistä monipuolisesti. Samalla voidaan keskustella kodin yhteisistä säännöistä mediankäytön suhteen. Avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri on tärkeä tekijä lapsen turvalliselle median käytölle.

Lasten älylaitteiden käytön valvominen sekä rajaaminen kotona on erityisen tärkeää. Yhtä tärkeää on kuitenkin huoltajana pohtia myös omaa toimintaansa ja pyrkiä säätelemään sitä. Esimerkiksi huoltajan tarttuessa älylaitteeseen lapsen ollessaan kiukkuinen saattaa ärtyneisyys ja käytösongelmat lisääntyä entisestään, sillä puhelimella ollessaan huoltaja ei ole emotionaalisesti lapsen saatavilla. Usein vanhempien omat älylaitteiden käyttötottumukset kertovat koko perheen älylaitteekulttuurista. Kuten monet muutkin käyttävät, myös älylaitteiden käyttötavat opitaan kotoa omilta huoltajilta heidän esimerkinsä, ohjauksen ja kieltojen avulla. Perheissä olisi tärkeää löytää tasapaino älylaitteiden hyvien ominaisuuksien ja kielteisten vaikutusten välille. Näin olisi helpompaa rakentaa toimivat ja tasapuoiset kaikki huomioivat säännöt älylaitteiden käytölle.

Lapsen kyky ymmärtää sekä tulkita mediaa on riippuvainen osittain lapsen havaitsemiseen ja tiedonkäsittelyyn liittyvistä taidoista. Varhaislapsuudessa lapsen ajattelu on hyvin minäkeskeistä ja lapsi on erityisen sitoutunut omaan näkökulmaansa asioista. Tarinat ja ohjelmat ovat lapselle vielä kooste erilaisia yksittäisiä tilanteita - juonen kokonaisuutta alusta loppuun lapsi ei vielä pysty hahmottamaan. Tällöin lapsi tulkitsee mediahahmojen toimintaa oman toimintansa näkökulmaan peilaten. Leikki-ikäinen lapsi

kykenee mielikuvien ja symbolien varassa tapahtuvaan ajatteluun, josta puuttuu kuitenkin vielä looginen syy-seuraussuhteita pohtiva ajattelu. Viiteen ikävuoteen asti lapsen todellisuudentaju ei ole vielä täysin kehittynyt, mikä vaikuttaa siihen, ettei lapsi vielä erota täysin faktaa ja fiktiota.

Erityisesti mediassa näkyvä väkivalta koetaan haitallisena lasten hyvinvoinnille, ja olisikin erityisen tärkeää myös kotona huomioida millaisia ohjelmia lapsi pääsee katsomaan. Mediaväkivallan on todettu vaikuttavan lasten kehitykseen monella tasolla alkaen aggressiivisten toimintamallien seuraamisesta ja ulottuen aina sosiaaliin haasteisiin vielä aikuisiässäkin.

Väkivaltaviihteen katselusta seuraa usein myös pelko. Media tarjoaa lapsille näkymää maailmasta, joista heillä ei ole vielä tarpeeksi tietoa, ja joita he eivät ole suoraan kokeneet. Siksi he eivät välttämättä ymmärrä tai käsitä näkemäänsä tai saattavat ymmärtää sen väärin. Jännitys ja kauhu kiehtovat usein lasta, mutta jos lapsi ei kehityksensä ja ikänsä takia vielä kykene etäännyttämään itseään median tarjoamasta aineistosta, jäävät mediassa vastaan tulleet asiat vaivaamaan lasta ja saattavat muuttua pelottaviksi.

Myös lastenohjelmiin liittyvät pelot ovat lisääntyneet. Lastenohjelmien lisääntyessä ja ollessa usein myös kansainvälisiä, monet lastenohjelmista ovat muuttuneet entistä väkivaltaisemmiksi. Lastenohjelmissa saattaa ilmetä taisteluita, takaa-ajoa tai lyömistä. Kotona olisikin tärkeää kiinnittää huomiota myös lastenohjelmiin, joita lapsi katsoo. Millaista tarinaa ne kertovat ja mitä ohjelmissa tapahtuu?

Lapset saattavat ottaa helposti vaikutteita televisiosta näkemistään tilanteista. Sen vuoksi on tärkeää tarjota myös huoltajille mahdollisuus oppia medialukutaidosta, jotta myös kotona osattaisiin opettaa jo pienille lapsille, kuinka tulkita televisiossa ja elokuvissa näkemäänsä sisältöjä. Lapsen kasvaessa median ja älylaitteiden parissa olisi tärkeää huomioida, että mediasta olisi enemmän hyötyä ja iloa, kuin vaaroja ja haittaa. Huoltajien osallistuminen lastensa mediankäyttöön sekä yhteinen keskustelu mediasisällöistä sekä niiden tuomista ajatuksista ja tunteista voivat lievittää median negatiivisia vaikutuksia ja samalla vahvistaa toimivaa medialukutaitoa.

Media vaikuttaa myös lasten unen laatuun sekä nukahtamiseen. Erityisesti passiivinen television katselu iltaisin sekä aikuisille suunnattujen ohjelmien näkeminen vaikuttavat selkeästi unihäiriöihin. Rentouttavat mediasisällöt voivat auttaa rauhoittumaan ja nukahtamaan, voimakkaat tunteita herättävät sisällöt taas aktivoivat vireystilaa. Kotona on siis erityisen tärkeää kiinnittää huomiota, siihen millaista mediaa lapsi katsoo iltaisin ja millaisia vaikutuksia sisällöillä on lapsen nukahtamiseen.

Ammattilaisille

Varhaislapsuus on voimakkaasti kehityksen ja oppimisen aikaa. Lapsen tulevaisuuden kannalta onkin merkittävää, mitä lapsen elämässä on tapahtunut tuona aikana.

Tietoja ja taitoja kehittävien mediasisältöjä voidaan käyttää motivoivana ympäristönä kasvatuksessa sekä kehityksen tukemisessa. Medioita voidaan soveltaa monin eri tavoin oppimisympäristöinä, ja niiden avulla voidaan harjaannuttaa moraalista ajattelua, empatiaa, tietotaitoa sekä kielellisestä osaamista. Sisältöjen ollessa lapsen ikätasolle soveltuvia media voi tarjota lapselle tärkeitä tunnekokemuksia, mahdollisuuden harjoitella tunteiden hallintaa sekä roolinottoja. Lisäksi media opettaa myös identiteetin rakennusaineita, roolimalleja, sekä tarjoaa sisältöjä leikkeihin ja sosiaalisen verkostoitumisen ja viestinnän välineen.

Median vakavimmat riskit lasten kehitykselle ovat ikätasolle soveltumattomat sisällöt, erityisesti väkivalta, seksi ja porno. Mediaväkivallan vaikutukset näkyvät lapsilla pelkoina, nukahtamisen ongelmina, painajaisina, aggressiivisena käytöksenä sekä levottomuutena arjessa. Väkivaltavihteelle pitkällä ajanjaksolla altistuminen voi myös lisätä empatiakyvyn heikkenemistä ja yleistä turtumista väkivaltaan sen ollessa normi lapsen arjessa.

Media tarjoaa myös mahdollisuuksia lapsen oppimisen kannalta, mutta erityisen tärkeää on aikuisen aktiivinen osallistuminen lapsen mediankäyttöön. Opetukseen tarkoitettuilla laadukkailla mediasisällöillä voidaan edistää leikki-ikäisten lasten oppimista ja esimerkiksi piirtämiseen tarkoitettuja sovellukset ovat lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle tärkeitä. Kohtuullinen määrä laadukasta televisiosisältöä kehittää taaperon- ja esikouluikäisten lasten oppimista sekä sosioemotionaalisia taitoja, mutta kehityksen kannalta sopimaton sisältö ja siihen altistuminen voivat vahingoittaa itsesääntelyä, kielitaitoa sekä yleisiä kognitiivisia kykyjä.

Erityisesti pienillä lapsilla on todettu olevan rajoittanut medialukutaito, ja he ovatkin sen vuoksi erityisen alttiita median negatiivisille vaikutuksille. Samanikäisten lasten median käytössä ja mediataidoissa on myös selkeitä eroja, kotiympäristön vaikutus ja sieltä tulevat käyttäytymismallit, vaikuttavat suuresti siihen, miten kukakin lapsi mediaa ymmärtää tai osaa käyttää ja missä vaiheessa kehitystä. Mediakasvatuksessa onkin tärkeää huomioida myös lasten yksilölliset mediataidot sekä vanhempien osallistaminen mediakasvatukseen.

nykyaikaisten kansalaistaitojen kehittymistä. Mediakasvatuksen vaikuttavuutta pitkällä aikavälillä lisää pitkäjänteinen, systemaattinen kasvatustyö, jossa mediakasvatus on osa varhaiskasvatuksen, esikoulun sekä koulun arkista toimintaa. Aktiivinen, keskusteleva ja itse tekemiseen perustuva mediakasvatusstrategia on tehokkaampi kuin rajoittava tai kieltämiseen perustuva. Tärkeä suojatekijä on lapsen ja huoltajan avoin suhde, kun lapsen perusrakenteet ovat kunnossa myös mediakasvatuksen tiedot ja taidot tarttuvat paremmin lapsen mieleen.

Aktiviteettiosio:

Medialorupiiri: Ajatuksena on soveltaa perinteistä lorupiiriä median maailmaan. Lorun lukemisen jälkeen piirissä olisi hyvä keskustella lorun sanomasta ja sen herättämistä ajatuksista. Mitä lapset ajattelevat siitä mitä lorussa sanotaan? Mitä ajatuksia mediasta, mainoksista ja sosiaalisesta mediasta herää? Tarkoituksena on saavuttaa mediakasvatuksellinen hyvän mielen loruhetki, jossa lapset pääsevät osallistumaan ja lorut tuovat opettavaista sanomaa. Olemme rakentaneet 15kpl loruja kehittämistyömme oheen, tarkoituksena kuitenkin on, että varhaiskasvatuksessa ideaa voitaisiin jatkojalostaa ja soveltaa luomalla lisää loruja ja myös osallistamalla lapsia lorujen kehittämiseen.

Kuunteleppa, lapsi pieni, tässä loru, mediaa käsittelevä. Tärkeää on oppia, miten oikein mediaa käytetään, jotta mediaa lukea osaat ja et siellä harmia itsellesi tai muille tee.

Älypuhelin ja tietokone, ihmeet ne elektroniset - tarjoavat tietoa ja viihdettä. Mutta muista aina tarkkailla, mitä katsot ja mitä teet, jotta turvallisesti mediassa meet.

Someen sukeltaessa pysy turvallisilla vesillä, tunnista tosi ja taru, kaikkea ei ole uskottava. Mediakasvatus auttaa sinua ymmärtämään ja oppimaan median saloja.

Mieti aina aikuisen kanssa yhdessä mitä media sinulle mainostaa, tarvitsetko sitä? Ja muista myös, että onnellisuus ei aina löydy uusista leluista ja karkkipusseista.

Keskustele aikuisten kanssa yhdessä, kun median virtaan sukellat. Yhdessä valitkaa sisältö, joka opettaa ja viihdyttää – silloin te yhdessä tutkitte maailmaa monipuolisesti.

Media voi olla ikkuna maailman ihmeisiin, se voi avata mielesi, saada sinut innostumaan. Mutta muista myös kuinka kivaa on leikkiä ulkona tai lukea kirjaa yhdessä aikuisen kanssa.

Näin lapseni, mediaa käsittelet - voit oppia, kasvaa ja olla viisas matkalla täällä. Käytä sitä oikein ja viisaasti, nauttien elämän iloista täysi rinnoin, siinä ihanin retki!

Mediamailmassa tieto virtaa kovaa, siksi on tärkeää, että tiedät, mitä teet ja miten siellä pärjät.

Kun näet mainoksen, pysähdy hetkeksi ja mieti mitä mainoksessa näkyy. Siellä voi näkyä jotain hienoa ja uutta, mutta muista, ettei aina tarvitse ostaa kaikkea mitä media meille tuuttaa.

Someen astuessa ole utelias, mutta myös varovainen. Tunnista, mikä on totta ja mikä on vain narrausta mainosten. Älä usko kaikkea, mitä näet tai kuulet, opi erottamaan luotettava tieto ja tekemään valinnat oikeat.

Ole aina kohtelias ja kunnioita muita, kun mediassa seikkaillet. Älä levitä vihaa tai loukkaa muita, ole ystävällinen ja tuo mukasi hyvää mediaan tuutin täydeltä.

Muista myös kaverit ja harrastukset, leiki ulkona ja sisällä. Median maailma voi olla jännittävä ja hauska, mutta muista aina aikuisen kanssa yhdessä pohtia mitä ja milloin siellä tehdä saat.

Niinpä lapset, mediaa käsitellessä, oppikaa viisaiksi ja tietoisiksi mediasta. Viisaasti ajatellen ja tarkkaan tutkien, löydätte median parhaat puolet ja opit parhaimmat, jee!

Tietokoneen ääressä istuu pieni, mediatietoa hän imee, kuin taikasieni. Klikkailee kuvia, sanoja ja ääniä, mediamailma täynnä tarinoita näitä.

Yhdessä aikuisten kanssa oppia saa, mediataitoja kehittäen, matkaa jatkaa. Keskustellaan yhdessä, mitä netissä näkee, niin mediamailmassa viisaasti liikkeelle lähtee.

Linkkejä jatkoon

<https://mediapoluilla.fi/> - ideoita mediakasvatuksen toteutukseen varhaiskasvatuksessa

<https://oivalluksiaeskarista.files.wordpress.com/2017/12/100-oivallusta-mediareppuun.pdf> - vinkkejä ja ideoita varhaiskasvatuksen mediakasvatuksen toteutukseen

<https://www.mediataitokoulu.fi/lapsetjamedia.pdf> - lapset & media kasvattajan opas

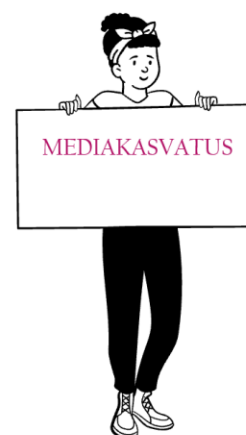
https://www.mediataitokoulu.fi/vinkit23_pienetlapset.pdf - lisätietoa mediakasvatuksesta varhaiskasvatukseen sekä ideoita sen toteutukseen

https://cdn.mll.fi/prod/2019/01/07104928/MLL-Lapsi-ja-media_www.pdf - lisätietoa huoltajille mediasta kasvatuksen näkökulmasta

https://cdn.mll.fi/prod/2017/06/28154551/media_varhaiskasvatuksessa_nettiin.pdf - lisätietoa mediakasvatuksesta varhaiskasvatuksessa MLL:n kokoamana

<https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/lapset-ja-media/ikarajat-mediassa/> - asiaa ikärajoista, suosituksia hyvistä peleistä, elokuvista ikäraajat huomioiden

<https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/lapset-ja-media/digipuhavinkkejä/> - digipuhavinkkejä kotiin ja varhaiskasvatukseen

11 LIITE 2: WEBROPOL-KYSELY VARHAISKASVATUKSEN AMMATTILAISILLE

Palautetta mediakasvatusoppaasta

1. Onko mielestäsi oppaan rakenne selkeä ja ymmärrettävä?

☐ Kyllä

☐ Ei

2. Onko oppaan pituus sopiva?

☐ Kyllä

☐ Ei

3. Onko oppaan sisältö ymmärrettävä?

☐ Kyllä

☐ Ei

4. Onko oppaan ulkoasu selkeä ja toimiva?

☐ Kyllä

☐ Ei

5. Palveleeko mielestäsi opas kohderyhmäänsä?

☐ Kyllä

☐ Ei

6. Voiko mielestäsi opasta hyödyntää varhaiskasvatuksessa mediakasvatuksen toteutuksessa?

☐ Kyllä

☐ Ei

7. Tuoko opas uusia näkemyksiä ja keinoja mediakasvatuksen toteutukseen varhaiskasvatuksessa?

☐

☐ Ei

8. Auttaako opas mediakasvatuksen toteuttamisen kehittämisessä varhaiskasvatuksessa?

☐ Kyllä

☐ Ei